

Az ortodox, a neológ és a civil (3. oldal)

Emlékezés Szilágyi Györgyre (4. oldal)

Micve a mikve (8. oldal)

Mi a hosszú élet titka? (Vájchi)

December 18-án Vájchi hetiszakasszal befejezzük az első könyv, a Bőrsít felolvasását. A címben felvetett kérdésre – mielőtt „belemennénk” – jegyezzük meg: egy fél századdal ezelőtt még a 100 éveseket faggatták e tárgyban. Ismerve az ország egészségügyi helyzetét, a halálozási statisztikát, rövidesen a 80 éveseket kérdezzük a hosszú élet titkáról...

A szidra kiemelkedő mozzanata, amikor Jákob halála közeledtével megáldja gyermekeit. **Hikávcu vösümu** – gyűljetek össze és hallgassatok Izrael atyáitokra! A Báál Háturim magyarázata szerint az ősatya először elmondta fiainak (más magyarázat szerint ez fordítva volt, és gyermekei mondották el neki, meggyőzve a haldoklót, nem inogtak meg vallási meggyőződésükben) a Sömá Jiszráél hat szavát: Sömá Jiszráél hásém elokénu, hásém echád.

Ez a hat szó keltheti a legnagyobb áhítatot az imádkozóban, amihez *Juda Hánási*, a Misna szerzője még el is takarta szemeit, nehogy valami megzavarja őt. Ez máig gyakorlat (Bráhot 13).

A nevezett talmudi rész még megemlíti: ez a hat szó a lényeg. A magyar nyelv gazdagsága itt is érvényesül, amennyiben különbséget tesz az „egy” és az „egyetlen” között. Aki eléri az áhítat e legmagasabb fokát, annak jutalma, fejtí ki egy talmudbölcs, hogy „meghosszabbítatnak napjai és évei”.

Ez tehát a hosszú élet titka...

Rási ugyancsak foglalkozik e hat szóval: sömá Jiszráél (halld, Izrael), Hásém (az Örökkévaló), Elokénu (aki most csak a mi Istenünk), Hásém echád (Ő lesz az egész világ Egyistene). Mert azt olvassuk *Zecharja* prófeta könyvében: És azon a napon a Mindenható király lesz az egész Földön. Egy lesz az Örökkévaló és Egy a neve. Ha ismerősnek tűnik az idézet, annál jobb. Tudniillik a mindennapi Álénu imánk befejező mondata.

A hosszú élet titka – azon kívül, hogy nem szabad a lélegzést abbahagyni – a Bráhot traktátusban is megtalálható. *Rabbi Jochánának* elmesélték, hogy Babilóniában élnek aggasztónak is. A Mester rövid gondolkodás után így szólt: a Tórában (Dövärim 11) az áll, hogy olyan sok legyen napjaitok száma, mint az égbolt napjai a föld fölött, s megtudván, hogy ezek az öregek reggel-este a templomban imádkoznak, azt mondta: most már értem. A közösségi ima az ő hosszú életük titka!

Anekdotá említ *Chátám Szoférról*, hogy mindig hosszasan imádkozott a zsinagógában. Miért tölt el, Mesterünk, ennyi időt az imával, hiszen így kevesebb ideje jut a tóratanulásra? – kérdezték hívei. Ő a fent idézett Rási-magyarázattal válaszolt: mivel a hossz-as közösségi ima meghosszabbítja az életet, nem veszítünk időt vele. Mert hiszen minél tovább tart ájtatoskodásunk, annál tovább élünk – fejezte be derűs mosollyal Chátám Szofér.

Végső tanulság: nem csak a lélegzést, de az imát sem szabad abbahagyni...

Ráv

125 éve született Nachum Goldmann

Párhuzamok Izrael és Magyarország történelemszemléletében

„Egyetlen nép sem engedheti meg magának, hogy letagadjá, vagy ne fogadja el életének jelentős korszakait. Nietzsche, aki megfogalmazta a végzet szeretetének, az *amor fati*-nak eszméjét, belefoglalta a vere-ség, az üldözöttség és a szegény fej-zeteit is. Ezeknek a kiiktatása hosz-zú távon kollektív neurózist és ál-landó lelki konfliktust idézne elő. Egyetlen nemzedék sem tagadhatja meg kötődését saját múltjához, bár-mennyire eltérőek is életfeltételei és magatartásformái az előző nemze-dékektől. Mindegyik köteles egész múltját beleilleszteni a jelenébe és jövőjébe, és mindebből szintézist te-rementeni.”

Nachum Goldmann, a Cionista Vi-lágszervezet alapító elnökének gondolatai nyomán megdöbben az ember, hogy ezen súlyos megállapítások mennyire aktuálisak a 21. század haj-nalán nemcsak a világ nemzetei, ha-nem a magyarság számára is. A mű, amelyből az idézet származik és az idézethez képest paradox módon az *Izraelnek felejtieni kell* címet viseli. Ebben Goldmann kísérletet tesz az Iz-rael megalakulását követő közel 30 esztendő áttekintésére a cionista esz-me bemutatásán keresztül, Izrael és az arabok viszonyán át Jeruzsálem komplex helyzetének elemzéséig. Az utókorunk szánt intelme szerint Izrael fennmaradása azon múlik, hogy ké-pes-e visszatérni a zsidó történelem és a cionista mozgalom klasszikus esz-ményeihez.

A könyv megjelenése után sokan vi-tába szálltak a nagy gondolkodó néze-teivel, számunkra azonban a kötet adott és konkrét mondanivalóján túl egy rendkívül fontos kérdés vetődhet fel, nevezetesen kijelenthető-e – ha elfogadjuk a fent rögzítettek igazságtar-talmát –, hogy nekünk is van mit elfe-lejtenünk, azaz hogy *Magyarország-nak is felejtienie kell?* Tény, hogy a ma-gyar történelem vízvíataros évszázá-dai számos muníciót biztosítanak e kérdésfeltevésnek, de vajon veszi-e magának valaki a bátorságot arra, hogy kimondja: el kell felejtenuk, hogy ele-ink, amikor lefektették hazánk alapjait, sokszor nem nézték az eszközt csak a célt, és hódító hadjárataik során rette-gésben tartották a nyugati civilizáció egy jelentős részét. Figyelmen kívül hagyhatjuk-e a tatárjárás, a török ura-lom, vagy a Habsburg elnyomás keser-veit, vagy el lehet-e felejtetni a 20. szá-zad szörnyűségeit Trianont, a holokausztot, esetleg 1956-ot?

Nachum Goldmann és Scheiber Sándor

(Új Élet archív)

Ki lehet-e törölni emlékezetünk-ből egyik legnagyobb költőóriásunk, *Köl-csey Ferenc* önkritikus kifakadását, „ez a nép atyáinak bűneiért szenved”, és azon – Zrínyi második énekében papírra vetett – fohásztát a Sorshoz, hogy a hazát őrizze, de a magyarságot pusztítsa el bűnei miatt, hátha a jövőben megszületik egy új magyar-ság, mely jobb lesz?!

Bár a kérdések költőinek tűnnek, nem azok. Goldmann szerint a Tal-mud csodálatos megállapítása, hogy az egyik bűn maga után vonja a másikat, és ez jól érzékelhető Kölcsey szá-mos alkotásában is, amelyekben a történelmi negatívumok (tatárjárás, törö-kök, belső viszályok, a nemzeti egy-ség hiánya) „bűnhődésként jelennek meg, melynek oka a magyarság bű-nössége”.

Ehelyett kötelességünk feltenni a kérdést, hogy – a múlt, a jelen, vagy akár a jövő távlatában – beszélhetünk-e a *magyarság bűnösségéről*, a két vi-lágháborúban tanúsított szerepvállalá-sáért? Vagy utalva a fentiekre és élve a párhuzam lehetőségével beszélhe-tünk-e a *zsidóság bűnösségéről* akár a Jom Kippuri-i háború, akár a gázai se-gélyhajókkal kapcsolatos sajnálatos incidens kapcsán. Bűnös lehet-e az a nép, amely folyamatos rabigát cipelve az elmúlt évezredben csupán néhány évtizedig érezhette a szabadság édes ízét, megbűnhődve már „a múltat és jövőndöt”, vagy amelyet – Gold-mann idézve – kétezer évre üttek el ősi hazájából, szétszórtak a világ tu-catnyi országába, üldöztek és gyötör-

tek évszázadok óta, és amely nemzet-ként jelenleg a maga közel 7 millió la-kosával 20 000 négyzetkilométeren mindennapos harcot vív, hogy bizto-sítani tudja gyermekei számára a jövőt és a fennmaradást.

Elie Wiesel, Nobel-díjas író, amikor tavaly decemberben Magyarországon járt azt mondta, hogy nem hisz a kollektív felelősségben, és határozottan kijelenthetjük, hogy minden ember-nek, aki magáénak vallja a humaniz-musnak, az emberi élet szentségének és az emberi méltóságnak az egyete-mes értékeit ugyanígy kell gondol-kodnia és ezen szellemiség mentén cselekednie. Mélyen egyetértve Wiesellel egyfajta ellenpéldaként

említhető, az az interneten megtalál-ható, ismeretlen „szerző” tollából származó idézet, amely szerint: „*a kollektív bűnösségben nem hiszek, de a kollektív felelősségvállalásban igen*”. A citátum azon túl, hogy értel-metlen és ellentmondásos, egy veszé-lyes perspektívát vázol fel, hiszen le-gitimál bármilyen népiártást azon az elven, hogy jóllehet nem mindenki vétkes, de mindenki vezekel.

Magyarországnak felejtienie kell? Lehetséges. Ahogy *Simonyi András* írja *Csicsrajáratva* című könyvében, az *emberi agy csodálatos tulajdonsá-ga az emlékezés és a felejtés, mindket-tő szükséges ahhoz, hogy egészséges maradjon elménk*. A valódi választ nézetem szerint az iménti gondolatok sugallják: mint ahogyan az emberi agynak, úgy az emberi társadalomnak is fontos tulajdonsága a felejtés mel-lett az emlékezés, hogy az adott nem-zet egészséges tudjon maradni és Nachum Goldmann szavaival élve ezen eszmények ösztönző ereje és el-mélyítése előfeltétele egy adott ország fennmaradásának. Fontos azonban, hogy egyszer és mindenkorra le kell számolnunk a szelektív emlékezéssel, mint ahogyan a szelektív felejtéssel és persze gondolkodással is. Az ordas, uszító eszmék terjedésének ugyanis egyik legjobb módja a kettős mérce, a túlzott általánosítás és az egyoldalú (történelem)szemlélet. Egy nemzet felemelkedésének nem gátja, hanem elősegítője ugyanis, ha őszintén szembe mer nézni múltjával, és tanul-va hibáiból alakítja jelenét és formál-ja jövőképét.

ifj. Lomnici Zoltán

Schönberger András főrabbi (ké-pünkön) jegyezte be az anyakönyvbe dr. Porath Sharon izra-eli származású hit-testvérünk, és Ko-rontos Brigitta új-szülött kislányát, Elinát, a kaposvári hitközségen. Az örömteli eseményen az izraeli és magyar nagyszülők, a ro-konság és a kile tag-jai boldogan ünne-peltek együtt az ifjú szülőkkel.

MEGHÍVÓ

A Budapesti Zsidó Hitközség Közgyűlésére 2010. december 16. (csütörtök) 16.00 órára a BZSH-székház (Síp u. 12.) II. emeleti Dísztermébe

Napirend:

- 1.) A BZSH 2010. I–III. negyedévi gazdálkodásának szóbeli ismertetése (előadó: Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató)
- 2.) A BZSH 2011. évi költségvetésének előterjesztése és elfogadása (előadó: Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató és Sessler György, a Számvizsgáló Bizottság elnöke)
- 3.) Egyebek

Hittestvéri üdvözléttel:

Streit Sándor
elnök

Zoltai Gusztáv
ügyvezető igazgató

MEGHÍVÓ

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének Közgyűlésére 2010. december 19. (vasárnap) 10.00 órára a Budapest VII., Síp u. 12. II. emeleti Díszterembe

Nyitóima

Elnöki megnyitó

Napirendi pontok:

- 1) Beszámoló a Mazsihisz 2010. évi költségvetésének első 3/4 évi végrehajtásáról (előadó: Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató és Sessler György, a Számvizsgáló Bizottság elnöke)
- 2) A Mazsihisz 2011. évi költségvetésének előterjesztése és határozathozatal (előadó: Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató és Sessler György, a Számvizsgáló Bizottság elnöke)
- 3) Egyéb ügyek

Záróima

A közgyűlés legfeljebb délután 2 óráig tart, amennyiben ezen időpontig nem sikerül a kitűzött napirendi pontokat megtárgyalni, úgy a következő közgyűlésen hozunk azokról határozatot.

Hittestvéri üdvözléttel:

Dr. Feldmájer Péter
elnök

Zoltai Gusztáv
ügyvezető igazgató

Révkomárom: negyedszer!

A komáromi Selye János Gimnázium negyedszer nyerte meg a Debreceni Zsidó Hitközség Kardos Albert Szavalóversenyét

Névjegy: Ölvecky András – az idei verseny győztese

– 19 éves vagyok, a Selye János Gimnázium végzős diákja. A legnagyobb lelki nyugalmat a színpadon érzem. Kapaszkodókat az életben a dalokban és a versekben találok. Több amatőr társulattal dolgoztam már együtt. Tagja vagyok a gimnázium Gimisz Színpadának is. A rendelkezésemre álló összes szabadidőt megpróbálok színpad közelében tölteni nézőként vagy előadóként. Az utóbbi időben egyre több időt szentelek a zenének.

– *Mióta foglalkozol versmondással, szavalással? Milyen versenyeken vettél részt eddig?*

– Versmondással már az alapiskola alsó tagozata óta foglalkozom. Az eddigi legszebb eredményeket a Tompa Mihály Országos Vers- és Prózamondó Versenyen értem el több ízben. A fesztiválokat, versenyeket, találkozókat az új tapasztalatgyűjtés és kapcsolatépítés szempontjából tartom fontosnak. A debreceni versenyre osztályfőnököm, Spátay Adriana tanárnő hívta fel a figyelmem. Az ötletére rögtön igent mondtam. Izgalmas vállalkozásnak tartottam, hiszen egy teljesen új terület volt számomra.

– *Rendelkeztél-e ismeretekkel a zsidóságról, zsidó kultúráról, hagyományokról a verseny előtt?*

– A zsidó kultúráról, hagyományokról és szokásokról minimális ismereteim vannak. Épp annyi, hogy a világban vagy épp egy közösségben alkalmazkodni tudjak és tiszteletben tudjam tartani a hagyományokat.

– *Milyen terveid vannak a jövőre nézve?*

– Az érettségi vizsgák után szeret-

nék felvételt nyerni a budapesti Színház- és Filmművészeti Egyetemre. Szeretnék színész diplomát szerezni és a profi deszkákon folytatni azt, amit amatőrként elkezdtem.

Spátay Adriana – a négy nyertes felkészítő tanára

– A komáromi gimnáziumba jártam, majd a pozsonyi Komensky Egyetem Bölcsészettudományi Karán szereztem tanári diplomát 1990-ben. Két évig különféle hazai és magyarországi napilapok, kiadványok nyelvi szerkesztője voltam. 1992-től tanítok, 1996-tól a Selye János Gimnáziumban. Hosszú évek óta készítettem fel diákjaimat szavalóversenyekre, anyanyelvi vetélkedőkre. 1997-től a Gimisz munkájában is részt veszek. A két éve megalakult lírai irodalmi csoport darabjainak rendezője vagyok, mindkét évben az országos seregszemle 1. helyén végzett csapatom. Számos országos 1.–3. helyezést értek el tanítványaim a Tompa Mihály Országos Vers- és Prózamondó Versenyen, illetve a Szép Magyar Beszéd verseny országos fordulójában is állandó helyezettek. A magyarországi Kazinczy-versenyben négy diákom lett Kazinczy-érmes az évek folyamán, az anyanyelv ápolásáért Z. Szabó László-díjban részesültem.

– *Mióta vesz részt a komáromi gimnázium a debreceni Kardos Albert szavalóversenyen? Miben más ez a verseny a többitől?*

– Először 2002-ben jutottunk el a debreceni Kardos Albert Szavalóversenyre, melyre a komáromi hitközségből Paszternák Tamás hívta fel a figyelmemet. Ez a szavalóverseny az előadandó művek szem-

pontjából mennyiségben és minőségben is eléggé igényes.

– *2010-ben negyedik alkalommal győztök. Kérem, legyen szíves bemutatni az eddigi győzteseket.*

Eddig három alkalommal indultunk ezen a szavalóversenyen – ebből négy 1. helyet szereztünk meg. Talán szerénytelenség nélkül mondhatom, hogy Debrecenbe mentünk, láttunk, győztünk. 2002-ben Czuczor Nóra, 2009-ben az ifjúsági kategóriában Szabó Donáta, a felnőtt kategóriában pedig Jókai Ágnes végeztek az 1. helyen. Idén Ölvecky András lett a felnőtt kategória győztese.

– *Követik-e volt diákjaik sorsát? Van-e információ arról, mennyire maradtak közel az irodalomhoz a korábbi évek nyertesei?*

– Versenyzőim, szavalóim, színjátszóim a gimnázium elvégzése után sem „tűnnek el” a látókörömből, Czuczor Nóra a Komensky Egyetemen kapott tanári oklevelet, külön öröm, hogy a tanári gyakorlatot az én vezetésem alatt végezte. Jelenleg a közéletben tevékenykedik, de egyetemista éveiben is szoros kapcsolatban maradt a színjátszással. Szabó Donáta Oxfordban folytatja jogi tanulmányait, Jókai Ágnes a pozsonyi Színművészeti Főiskola színésznövendéke. Idei győztesünket, Andrást szintén a színészet ejtette rabul – ő Budapestre készül.

– *Mennyi információval rendelkeznek a Debrecenbe utazó diákok a zsidóságról? Segíti-e a kultúrák közti párbeszédet ez a verseny?*

– A Kardos Albert Szavalóversenyre való felkészülés mindig lehetőséget ad a zsidó irodalomba, kultúrába való mélyebb, alaposabb betekintésre. A szövegek válogatása – főleg a kötelezők – nem könnyű dolog. Bizonyos szövegbeli történelmi-társadalmi utalásokra külön ki kell térni, elmondani, megmagyarázni azokat a diákoknak.

– *Milyen terveik vannak a debreceni szavalóversenyről a jövőre nézve?*

– Debrecenbe mindig szívesen megyek, a helyi zsidó hitközségben megkülönböztetett tisztelettel – és úgy érzem, bátran mondhatom –, szeretettel fogadnak bennünket. A szervezés kifogástalan, a verseny művészi színvonala magas. Különösen kedves gesztus az esti közös vacsora s az azt követő műsor – mindkettő még közelebb hozza a résztvevőkhöz a zsidó gasztronómiát, illetve kultúrát.

A versenyre a hazaiakon kívül érkeznek szavalók Szlovákiából, Erdélyből, a Partiumból, s különböző felekezethez tartoznak. A Kardos Albert Szavalóverseny számomra legnagyobb erénye a másik tisztelete, megbecsülése, kultúrájának, hitének feltétlen elfogadása.

A KÖLTŐ IDÉZÉSE

Mezei András Mamele-versei

Ezek a versek mint tartóoszlopok, kimagasodnak, úgy tartják ezt a hatalmas életművet, mint a pillérek a hidat.

A Mamele című fejezet örökmécses, mely a frigszekrény felett lóg kialudhatatlan örökl, mementó az anyáért, minden anyáért egyetemesen, az öregekért, az elvesztekért, az elfogyókért, a menthetetlenekért, a remegő kezű gyengékért, a könnyezőkéért, a tétovákért, a cekkert cipelőkéért, a sámlin ülőkéért...

Az a formai tökéletesség, tartalmi egység nyilvánul meg itt is, mely az egész életművön végigvonul, a lélek, mely formát ölt, melyben „Kifehérl a hold”. Ezek a versek úgy buktak a napvilágra, mint ahogyan megszületik a gyermek, mint ahogyan szárba szökken a magból kihajtó, szánandóan törékeny és érzékeny csíra, a levélke és a szár.

„Ölelhetem még kicsi fejét,
töppedt haját. Még láthatom
kék szemében a mézfehér,
az üres, végleges szobát”

Csodálatos a nyelv, ahogy a sorait rendezve feltárja tartalékait, meghajol és magasba lendül, vergődik és szárnyra kap, egyre mélyebb és mélyebb rétegeit tárja elénk, feladja büszkeségét, alázatos és bús, kiönti zsákját, szavait, ígét, ragjait, zöngés és zöngétlen betűit, magán- és mássalhangzóit, a magasakat és a mélyeket, képességeit, melyek ázsiai pusztákig nyúlnak vissza, európai hegységekbe, rabságokba, elnyomásokba, fenyegetettségekbe, a szenvedések hozadékaiba, a vereségeibe, melyekből ő gazdagodott, csak ő, a nyelv, senki más, csak ő... Azt írja Mezei András a könyv előszavában, hogy a nyelv „[e]gyszeri és egyedi. Megismételhetetlen.” Akárcsak te, meg én, meg ő, az anyánk nyelvezete az, ahogy ő beszélt, ahogy a dallamok szálltak, muzsika síkolt, darvak repültek szárnylengetéssel. Tőle tanultuk a szót, az ő ajkából ittunk, fogaiból sziszegtünk, levegőjéből lélegeztünk. „Karod lehull. Szíved megolvad. Mennyaasszony-anyád a napból visszaint.” – Ősz hajszálakból áll a jelen, fehér szobából, az elme szörnyű repedéseiből, szemüvegekből és kivehető fogakból, gyógyszeres dobozokból, leletekből, melyek az ő véré, csontjait, gerincét, szerveit mutatják, csontvázát, mely mostohán és nevelésesen örök. Az anyák ők, akik már a megszületésünk pillanatától időtlének voltak, szépek voltak, a testük, ami a legmúlandóbb, az volt a legszebb.

„Mama, a fontos dolgokat, mama,
mint az időt a szívedben,
retikülődben vitted a halálig”

A pumpa, ez a formatervezett izomcsomó, ez az érzelmeinktől rezdülő, reá számító, belőle élő vért csókoló, öklömmnyi zsákocská. Maga az élet, a folytonosan jelző áramút, a hajszolt, a készenlétben lévő, az őrködő. Az EKG-cédula.

„szárnyas
fehér ajtókon át,
cipelled odaátig,
a végre más végső szobáig –
Megítéltetni szíved.”

Mezei Andrásnak sikerült valamit itt tartama, megmentenie, foglyul ejtenie abból, ami úgy csúszik ki az ember kezéből, mint a fény.

Szólítalak, de mintha túl,
hátad mögött az idő havazna,
magaddal törődöl te már,
és halálad hagyod
magamra.”

Maradandót alkotott a Mama-versek definiálható kertjében, a rózsák könynyekkel öntözött ágasaiban, a szegfűk lélekfáj dalommal trágáryzott vetésében, a begóniák, a mennyországkulcsok, a krizantémok, az ibolyák rezgő, lélegző, hümmögő, szeretet szomjazó „üveges idegsejtjei”-ben.

„Ágaiban
már mintha csönd –
már mintha csont
a fában.

Elul havában hullt a hó
és hullt a hó Elul havában.”

Hangtalanul is énekelhető dal. Fenséges gyász. Látó lett, ezemyi sebből világító, szeme, füle, orra, hangja, soha sem alvó érzékei messi dimenziókba visznek. Képei plasztikusak, térplasztikák inkább, egymásba forduló lézerfények.

„Gyerektérdeimbe beleöregedve
fehér ágyadnál állok őrt anyám,”

Jótekonny tér-idő manipulációi visszahökkenetnek, előrefutunk az időben, évtizedeket öregsünk és ifjodunk, ott felejtett gyermekkezeinket hozzuk tanúságtételül, a jelenbe öregeve.

Sajátos, egyéni hangvételű, senkiével össze nem vethető műalkotások, megfestetlen képek, szavakból készített hologramok, kinetikus szobrok, forgó, repdeső, egyensúlykeresésükben is kiegyensúlyozottak. A költő anyja remekművekre inspirált a magyar irodalomban Petőfitől József Attiláig, Mezei Andrásig, de úgy, mint ő, kiszolgáltatottan, esendően, elmenetelre várva, sámlik és cekkerek között egy pesti bérház szomorú rengetegében, a kályhától a húslevesig meg a gyűrőtábláig, a deportálásra várás szorongató emlékezetével, meg aztán a helyének ürességét, a létbe történő visszaképzését, a gondolatnak azt az összpontosítását, mely szinte visszamaterializálja árván maradt helyére, a konyhaszékre, a hiány rendetlenségébe, hiányának fojtogató újra- és újrakezdését még nem írta meg senki. Talán József Attila heroikus mamasíratásai mondhatók elődjének, bevallottan példaképe, mestere volt, verseit testrészeként cipelte magán a szent vidékeken, Jeruzsálemben, Galileában, Názáretben, a Genezáreti tónál. „Anyám meghalt, most nem tudom, hogy viselkedjem vele szemben” – írja József Attila –, „[m]egfoltozná kabátomat, megnézné, milyen szép vagyok meztelenül” (József Attila: Anyám meghalt). Az élő tétovasága, a felfeslett lélek, a fájdalom tébolyult repedései, ugyanakkor bizonyos osztályhelyzet is. Mezei továbblép, nem ismétli meg, amit tanult, más korban él, más tapasztalatok mögött. A téboly hideg falától, egy centiméterre onnan, egy másodperccel előbb megáll, be sem kukkant oda, csak áll, mintha oroszlánok között állna, Is-ten hitébe öltözött.

„A levegő édes húsából
visszaszülető anyám,
aki először e földre újra”

Imádságok ezek, térdre zuhanva rebeghetők, leborulva, tálibba burkolódzva, tefilinnel a homlokon, „mintha Jezréel völgye volna, legényénekkel megszire halló iolla-violla, őszi szellő”. Egyetlen percben szorul a világ, másodpercebe a lét, szemrebbenésbe az örökkévalóság, a gyerekkor óvó, sudár, „hosszú derekú” édesanyja, az elhunyt fiatalság.

„...hiszen
benne is él az a gyermek,
aki szeretni hagyja magát,
ám nem jön elő, csak a bajban,
hogy megijesszen téged,
te ápolni erős,
tétova Édesanyám.”

P.T.

Magén István

Meghívó

AZ ENSZ HOLOKAUSZT EMLÉKNAPJA

2011. JANUÁR 27. CSÜTÖRTÖK, 11.00 ÓRA

HELYSZÍN: JÁTEKSZÍN
(1066 BUDAPEST, TERÉZ KRT. 48.)

66 ÉVE SZABADULT FEL AZ AUSCHWITZ–BIRKENAUI HALÁLTÁBOR
Az ENSZ 2005. november 1-i határozatában január hónap 27. napját az Auschwitz–Birkenau haláltáborok felszabadításának évfordulóját a holokauszt emléknapjává nyilvánította.

Meghívott vendégeink:

Aliza Bin Noun Izrael Állam magyarországi nagykövete
Eleni Tsakopoulos Kounalakis az Amerikai Egyesült Államok nagykövete
Szavolszkij Igor Szergeevics Oroszországi Föderáció Rendkívüli és Meghatalmazott Nagykövete
Gottfried Koefner az ENSZ Menekültügyi Főbiztossága regionális képviselője
Roman Kowalski Lengyelország nagykövete
Dr. Martonyi János a Magyar Köztársaság külügyminisztere
Zoltai Gusztáv a MAZSIHISZ-BZSH Ügyvezető Igazgatója
Dr. Feldmájer Péter a MAZSIHISZ elnöke

A megemlékezésen „A Hullám” című musical kerül bemutatásra.

A HULLÁM
Musical két felvonásban
Készült Todd Strasser regénye alapján,
Láng András fordításában
Szövegkönyv és dalszövegek:
Cs. Szerényi Andrea
Zene: Beszkid József
Hangszerelés:
Beszkid József és Pásztor Ákos
Rendezte: Cs. Szerényi Andrea

Részvételi szándékát kérjük az info@eletmenete.hu címen szíveskedjen visszajelezni!
A részvétel ingyenes!

EMLÉKEZNI ÉS EMLÉKEZTETNI MINDANNYIUNK KÖTELESSÉGE!

www.eletmenete.hu

Megkérdeztük

Beszélgetés Schöner Alfréd főrabbiával, az ORZSE rektorával

Ú.É.: A magyarországi egyetemek életében az oktatás, kutatás, publikáció szinte elválaszthatatlan. Hogyan illeszkedik ebbe a hármas egységbe a Magyar Tudomány Ünnepe?

Sch.A.: A magyarországi felsőoktatási intézmények – elsősorban az akkreditált egyetemek – hosszú esztendőnk óta azonos időszakban, november hónapban rendezik meg az MTA és isze alatt a Magyar Tudomány Ünnepe című előadás-sorozatot. Az ORZSE a kezdetektől fogva részt vesz e fórumon, amelyet a saját, valamint a Mazsihisz honlapján is részletesen megjelenít, hogy az egyetemen belül azon kívüli kutatók, érdeklődők részesei lehessenek a különböző tudományok kutatási eredményei bemutatásának.

Ú.É.: Kik szervezték idén a rendezvényeket az ORZSE-n?

Sch.A.: Az egyetem szakvezetői, tanszékvezetői, illetve más oktatói.

Ú.É.: Mi volt a tudományos kínálat?

Sch.A.: A Staller Tamás professzor, rektorhelyettes által *Cion avagy a visszatérések* címmel szervezett konferencián tizenhárom doktorandusz hallgató, illetve egy oktató változatos előadása járta körül a témát. A következő esemény házigazdája Kiss Endre, az MTA–ORZSE Zsidó Val-

lástudományi Kutatócsoport vezetője volt, és a *Lámed-váv cádikim*, azaz a *Harminchat igaz ember* történeti hátterét, irodalmi és kultúrtörténeti összefüggéseit analizálták. Ebben az esztendőben egyetemünk életében különösen fontos volt a Scheiber Sándor professzorra való megemlékezés, hiszen negyedszázada távozott el körünkől. A mostani *Scheiber Sándor emlékkonferencia* alkalmából nemcsak magyarországi, hanem határainkon kívüli, többek között izraeli tudósokat is hallhattak az érdeklődők.

Az esemény rangját emelte, hogy az előadók között köszönthettük Fröhlich Idát, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem tanszékvezetőjét és Voigt Vilmost, a magyarországi folklórkutatás kiemelkedő személyiségét, az Eötvös Lóránd Tudomány Egyetem ny. tanszékvezetőjét. A Haraszi György tanszékvezető szervezőmunkáját dicsérő ún. Herzl-konferencián a modern kori zsidóság kiemelkedő személyiségére emlékeztünk születésének 150. évfordulója alkalmából. Immár sokadik alkalommal adott helyet az ORZSE a Keresztény–Zsidó Társaság dialógussorozatának, amelynek alapeszménye a közös gondolkodás. Ebben az esztendőben a kiválasztott téma a *Börésit*, azaz *Kezdetben*. A nap házigazdája Szécsi József c. do-

cens tanárkollégánk volt. Szántó Imréné Balázs Edit kolleginánk szervezte meg azt a tudományos fórumot, amelyen a holokauszt ideje alatt készült memoárokat, illetve naplókat mutatták be a kutatók és az egyetem hallgatói.

Ú.É.: A tudományos konferencián kívül a Magyar Tudomány Ünnepe-nek voltak más eseményei is?

Sch.A.: Igen. Siklósi Judit hallgatóknak, aki tehetséges gobelin-készítő művész, mintegy harminc művét mutatott be az egyetem dísztermében. A kiállítás kurátora Ruzsnák Rita, a Zsidó Múzeum munkatársa volt.

Feltétlenül megemlíteném, ez immár évek óta hagyomány, hogy az ORZSE Goldmark Kórusa soros bemutatóját éppen az alma materen belül tartja. A nagy sikerű kóruskompozíciót Ádám Mária dirigálta.

Erre az időszakra esett több külföldi kollégánk magyarországi tanítása is. Hadd említsem sorban őket: Kotel Dadon, Zágráb főrabbija, Spitzer professzor a Bar Ilan egyetemről és Giora Sharon indianapolisi főkanór.

Ú.É.: Összesen hány előadás hangzott el a tudomány hónapján az ORZSE-n, illetve milyen formában kerülhet ez a nagyközönség elé?

Sch.A.: A hatvanöt előadást részint könyv formájában, részint tudományos folyóiratokban, s nem utolsósorban az ORZSE-n nemrégiben újraindított Hacofe nevű folyóiratban fogjuk publikálni. Nagyon remélem, hogy az itt ismertetett eredmények szerves részét képezik a nemzetközi zsidó tudományos gondolkodásnak és kutatásnak.

Az ortodox, a neológ és a civil

Kerekasztal az Izraeli Kulturális Intézetben

A program életre hívója az Amerikai Alapítványi Iskola önszerveződött diákcsoportja, a közelmúltban létrejött Horizont Klub volt. A pódiumon helyet foglalók – *Fröhlich Róbert* főrabbi, *Zeév Paskesz*, a Magyarországi Autonóm Ortodox Izraelita Hitközség főtitkára és *Székhelyi József* színművész – kötetlenül érintettek tabutémákat is, ki-ki vérmérséklete szerint reflektált komoly problémákra. Humorral, anekdotákkal, legendákkal átszótt, keserédes megnyilvánulásai a színművészeknek voltak leginkább; eldöntendő, hogy mennyi valóság- és mennyi hivatásból eredt eredetiségtartalommal. Nyitógondolatai a Dohány utcai zsinagóga környékéről indultak, amikor a biztosítással kapcsolatban megjegyezte: milyen szép is ennyi „hívó rendőrt” látni! Véleménye szerint a magyarországi zsidók „menekülőfolyosója” a sajátos és mindenkor, minden helyzetben fellelhető humor. Beszélt a nagy közeleti és sajtóvisszhangot kiváltó szegedi atrocitásról, saját reakciójáról. Identitását „székhelyisen” zsidentitásnak aposztrofálva, kitért a burkolt és direkt módon is megnyilvánuló antiszemita jelenségekre.

Paskesz körüljárta a „zsidó” kifejezést, amiben önmagában semmi kivetnivaló nincsen, minden attól függ, hogyan használják a közbeszédben. Fröhlich megerősítette, félni nem a szótól kell, hiszen korábban a Mózes-hitű vagy az izraelita megnevezéssel jelölték ugyanazt a tartalmat. Sok demokratikus országban, így nálunk is, szervezetek, egyebek nevében is megtalálható a zsidó kifejezés.

Paskesz beszélt gyermekkoráról, Dohány-zsinagógabeli bár micvájáról, és a különbséget ön maga és neológ kollégája között csak annyiban látja, hogy ő a Dob utcába jár. A mi környékünkön senki ne zsidózzon – jegyezte meg.

Szóba került a zsidó oktatási intézmények száma, feltéve kérdést: valóban szükség van e három iskolára?

Székhelyi a választhatóságra voksolt, és hisz abban, hogy mindegyikben el-sajátítható a zsidó történelem, a hagyományok tisztelete, a héber nyelv és sok egyéb dolog.

Ismét egy „székhelyiség”: mi is az a „zsidó-dzsentróid attitűd, és milyen hatással van az antiszemitákra? Fröhlich Róbert úgy vélte, a különféle státusz-szimbólumok tényerése általánosságban nevezhető magyar jelenségeknek.

Székhelyi József beszélt 93/94-es jeruzsálemi útjáról, az ott megélt csodákról, arról, hogy ismeretlen helyeken járva dézsávív érzése volt, és ez azóta is meghatározó momentum identitásának megéléséhez, zsidóságtudatához. Természetes számára az, hogy az Élet Menete rendezvényein alapító tagként vesz részt, és nem ismeri a „nemet”, ha hívják.

Zeév Paskesz napi feladatairól, tennivalóiról mesélt, a számára mindennél fontosabb tanításról, az ismeretek átadásáról, arról a megfogalmazhatatlan és komplex valamiről, amit a főtitkár titulus rejt.

Érdekes és aktuális témát taglaltak azután, a zsinagógába járók utánpótlását, a valláshoz visszatéráltak kérdését, azt, miként lehet közelebb hozni a korosztályokat. Paskesz véleménye: nyitni kell, több szinten tanítani, és örülni minden érdeklődőnek. Fröhlich Róbert egyebek mellett a különféle közösségi oldalak, kiadványok, hírcsatornák közösségépítő hatásáról beszélt.

Hallgatói kérdésként elhangzott: Hogyan épül be a zsidó humor a mindennapokba?

Fröhlich szerint a napi minjánok speciálisan jó hangulatának alapját képezi. A hitélet sója a jókedv, és akkor, ha ez biztosított, abba a közösségbe visszavágyunk az emberek. Zeév Paskesz úgy gondolja, a világban zajló események komolyan vételezés is szükség van erre, és a tanulásnál-tanításnál is lényeges.

Majd a „vallástalan zsidó és a zsinagóga” felvetésre Székhelyi József reflektált, őt „szakirányú” tanulatlansága tartja vissza az aktívabb templomi élet-től.

Utoljára a „Miért élnek itt, ha akár le is zsidózhathják?” kérdésre a neológ főrabbi válaszolt, Paskesz történetekkel érvelt, Székhelyi pedig elismerte, ő „zsigyarként”, azaz zsidó vallású magyarként itt, ebben az országban „termőképes”.

gáljuli

ZSIDÓ VILÁGHÍRADÓ

Németország

• *Hans-Peter Ullmann*, a kölni egyetem professzora által vezetett történet-szabizottság szerint, a zsidó javak elkobzása fedezte a német hadsereg kiadásainak mintegy harminc százalékát a második világháború idején. A történészek megállapították, hogy az egykori német pénzügyminisztérium „aktív-an közreműködött a zsidók anyagi tönkretételében és a megszállt országok kifosztásában”. A sarc egyik formáját jelentette, hogy azok az üldözöttek, akik még a háború kitörése előtt elhagyhatták az országot kötelesek voltak vagyonuk egy részét hátrahagyni, amit „kivándorlási adónak” neveztek. Az „illetéket” 1934-ben vezették be. A külügyminisztérium anyagainak a vizsgálata is azt mutatja, hogy német diplomaták túlnyomó többsége fontos szerepet játszott a „végső megoldásban”. A kutatók megállapították, hogy *Emil von Weizsacker* egykori államtitkár, *Richard von Weizsacker* volt német államfő édesapja is hűségesen kiszolgált a náciakat és meghatározó szerepe volt a világhírű író, *Thomas Mann* német állampolgárságától történő megfosztásában. Az államtitkár, a nürnbergi perben halálra ítélt Ribbentrop külügyminiszter helyettese volt.

Ausztria

• Az osztrák parlament a napokban jóváhagyta, hogy 2011-től húsz millió eurót biztosítanak a zsidó temetők helyreállítására és karbantartására. A kormány húsz évig évente egymillió eurót utal át az e célra létesített alapba, amit adományokból a zsidó közösség hasonlóan összeggel egészít ki. A hatóságok arra kötelezik az érintett önkormányzatokat, hogy a helyreállítás után legalább két évtizedig gondozzák a temetőket. *Ariel Muzicant*, a

Bécsi Zsidó Hitközség elnöke kijelentette, hogy elégedettek döntéssel, ami azt bizonyítja, hogy a kormányzat támogatja a kulturális örökség megmaradását. Ausztriában 61 zsidó temető található. 1938-ban 192 000 zsidó élt az országban, de sokaknak sikerült elmenekülni a náci terror elől. A holokausztnak mintegy 65 000 áldozata volt.

Belgium

• *Herman Van Rompuy* az Európai Tanács elnöke és *Máire Geoghegan-Quinn* az Európai Bizottság kutatási és tudományos biztosa Brüsszelben tárgyalásokat folytatott *Gideon Sa'ar* izraeli oktatási miniszterrel és *Avner Shalev*vel, a Yad Vashem elnökével. A találkozon megállapodtak az Európai Holokauszt Kutató Alappal történő izraeli együttműködésről. A négy évre tervezett, hétmillió eurós program célja, a jelenleg szétszórót és áttekinthetetlen dokumentumokhoz való könnyebb hozzáférés lehetőségének a megteremtése a világ bármely részén dolgozó kutatók valamint a tanárok számára. A munkában tizenkét európai országból és Izraelből húsz szervezet vesz részt. A tervek szerint, mintegy ötezer kulcsszóból álló szótárt hoznak létre, ami egyszerűsítheti a keresést a több millió, különböző nyelvű dokumentum között. Fontos szempont az is, hogy a kutatók könnyen hozzáférjenek a Yad Vashem és más levéltárak anyagaihoz. A The Jerusalem Postnak adott nyilatkozatában, Sa'ar miniszter kijelentette, hogy „az információs és dokumentációs központ működése egyre sürgetőbb, mert a túlélők lassan elfogynak, és egyre kevesebb tanúságtévő marad közöttünk”.

kovács

130 éve született dr. Richtmann Mózes

Csaknem egy évszázadot ívelt át élet-pályája. Amikor kisgyerekként elindult Homonnán a chéderbe, hogy megismerkedjen a héber betűk világával, még petróleumlámpák világítottak a házakban, és a leggyorsabb közlekedési eszköz a lovas kocsis volt a Keleti-Beszékide kárpáti hegyvonulatának alján. De megérte az úrrakéták világát, és a Holdra lépő embert is. Soha nem mozgott idegenként a környező közegben. Mindig lépést tudott tartani a száguldó idővel, a gyorsan változó fejlődés fázisaival.

A tanulás lételeme volt, amint később a tanítás is. A falusi melámedtől ugyanúgy igyekezett mindent elsajátítani, mint a fővárosban, a Rabbiképző Intézet falai között, a világhírű *Bloch*, *Bacher*, *Kaufmann*, *Goldziher* és *Blau* professzoroktól. Majd Boroszlóban *Brannt*, *Horovitzot* és *Lewyt* hallgatta.

Nagy mesterek lehettek a példaképei. Hozzájuk igazította a mérceit.

Ebből fakadtak később bonyodalmai is...

Egy évszázada tett rabbivizsgát. Nagy változások éve volt ez a pesti zsidóságban belül. Elhunyt *dr. Kayserling*, a nagy hírnű szónok. *Goldziher*, a hitközség főtitkára, nyugalomba vonult, hogy teljesen a tudománynak szentelje életét. Helyébe *dr. Weiszbürg Gyulát* teszik, aki a Dohány-templom rabbija volt. *Kohn Sámuel*, az intézmény főrabbija, *Richtmann Mózes*t támogatja, mert ő a tartalomra és nem a formára helyezi a hangsúlyt. Így kerül segéd rabbiként, 25 évesen, arra a szöszekre, amelyre a legjelentősebbek, legbefolyásosabbak pályáztak, az akkori nagy mezőnyben...

...Nem ragadta meg a lehetőséget. A csillagok siker helyett a tanítás vonzotta. Az Országos Izraelita Tanítóképző Intézet tanára lett. Nem telik bele sok idő, és hamarosan arra a katedrara kerül, ahol valamikor a nagy tudású *Krausz Sámuel* tanította a zsidó történelmet. Ő maga így ír pályája kezdeti nehézségeiről:

„...Munkám kezdetén magamnak kellett megkeresnem az utat, hogy az intézet megfelelően sajátos feladatának, zsidó értelemben: annyi hébertudás, liturgiai gyakorlat birtokába juttatni a növendéket, oly pozitív, céltudatos zsidó szemléltre irányítani a héberoktatást, a többi

tantárggyal legalább egyenrangú, nevelő szellemű színvonalra állítani, hogy az életbe átlépve, a tanítvány mégis más típus, más kvalitást mutasson, mint az egyéb tanítóképzőben nevelt, heti kétórás hitoktatásban részesült izraelita tanító...” (ORE Értésítő, 1948. december.)

Amikor 70. születésnapját ünnepele-ték, 1950-ben, *Scheiber* professzor üdvözlőbeszédében és cikkében összegyűjtötte és ismerteztette Richtmann Mózes tudományos munkásságát. Nem lehetett könnyű feladat, mert az ünnepelet olyan ember volt, aki inkább szavakban fejtette ki nézeteit, a tanítás gyakorlati munkájában kereste életcéljának megvalósítását. Mégis jelentős az a gyűjtemény, amit a rabbiképző igazgatója akkor az intézményhez kerülő új tanáranak ifjúkori munkásságáról összeállított.

Már doktori értekezése is figyelemre méltó, amely Az arab–zsidó újplatonikus etikai nézetei címen jelent meg 1904-ben. Ebben *Salamon Ibn Gabirol*, *Bachja Ibn Pakuda*, *Ábrahám Bar Chijja* és *József Ibn Caddik* etikáját és forrásait vizsgálja. Majd feldolgozza a XVIII. században Prágában működő rabbi, *Landau Ezekiel* döntvénytárának (Nodá Bijhudá) magyar vonatkozásait. (A Magyar Zsidó Szemlében jelent meg, 1905–1906-ban.) Jellemző, hogy negyven évvel korábban figyel fel Landau könyvének történelmi forrásul való felhasználhatóságára! Ahogy Scheiber professzor megállapítja: „tanulmánya forrasmű a XVIII. századi magyarországi zsidó hitközségek és rabbi történetéhez”.

Legnagyobb tanulmánya a magyarországi zsidóság 1711-től 1825-ig terjedő történetét tárgyalja. Apró mozaikokból tevődik össze a körkép. Bemutatja, hogy a társadalmon kívül álló zsidóság felett egyetlen országos vagy helyi esemény sem vonulhatott el nyomtalanul, kivette belőlük a részét. Vázolja a zsidók és a hadsereg viszonyát, a zsidóság társadalmi helyzetét (külön fejezet jut a vérvadásoknak és a kitérésnek). A Magyar Zsidó Szemle közölte a tanulmányt 1912-ben.

Kaufmann, Goldmann, Ignaz Schwartz, Wachstein, Grunwald stb. munkái nyomán megírja a bécsi zsidóság történetének vázlatát (IMIT Év-könyve, 1914). Ismeretes, hogy a

Jewish Encyclopediának is munkatársa volt.

1914-ben megszakadt tudományos publikációinak sora. Igazságtalanul mellőzték – legalábbis ő úgy érezte –, amikor megüresedett az a katedra, mire ő lett volna a jogos... Csak egyszer szó-lal még meg, amikor tárgyalja Mendelssohn apologetikai küzdelmeit (az IMIT Évkönyv 1936-os kiadásában jelent meg). Szerkesztői és publicisztikai működést fejt ki ezután a Múlt és Jövőben, a Szombatban, a Zsidó Újságban, a Zsidó Szemlében. (Ő szerkesztette és jó-részt írta álneveken a Szombat-Almanachot az 1927–28-as évre.) Az Új Élet megalakulása után állandó munkatársa lett e lapnak.

Scheiber professzor úgy jellemezte Richtmann legnagyobb erényét, hogy „egymaga is olvasóközönséget pótol a számunkra”. Valóban, kritikai tevékenysége volt talán a leghasznosabb. Kíméletlenül támadta a hibákat, hiányosságokat, tekintet nélkül címre és rangra...

Gyakran idézte *Rovót*, a talmud nagy amóráját, aki kijelentette: „Balgaság, hogy a tóratekeres előtt felállnak, de nem állnak meg tisztelettel az előtt, akik életüket neki szentelik...”

Ő maga a gombostűhöz hasonlította közeleti tevékenységét. Csak az üres hólyagot pukkantotta szét, az igazi értékek előtt meghajolt.

„...Még tévedései is útmutatások voltak, mert termékeny vitákra és a problémák tisztázására adtak alkalmat. Tudományos munkássága úttörő, mert – *Wellesz Gyulával* együtt – ráirányította a figyelmet a responzumirodalomra mint történeti forrásra. Pedagógiai működésében a gyakorlati élet szempontjait tartotta szem előtt, s a változott viszonyok követelményeit megértve, elsőnek látta meg a rabbi tevékenysége területének szélesítését és bővítését...” – írta róla *dr. Zsoldos Jenő*, a Zsidó Gimnázium igazgatója,

„Idők és eszmék kovásza volt. Erjesztő, élesztő, ellenőrző, boncoló, kritikus szellem...” – méltatta Scheiber professzor életének 80. megfordulóvénél.

(kápé)

Tallózás egykori zsidó újságokban

Ázsia legnagyobb vándora

2.

Folytatjuk tallózásunkat a Képes Családi lapok 1941. április 6-i számában, mely a magyar zsidó származású Ázsia-kutatóról, *Stein Aurélról* írt hosszabb méltatást. Ifjú éveiről, tanulmányairól, első expedíciójáról előző számunkban beszámoltunk. A Chronicle of the King of Kashmir (Kasmír királyainak krónikája) című, az A. Constable & Co. Ltd. kiadónál 1900-ban, Londonban megjelent két-kötetes munkája meghozta számára a világsikert. A turkesztáni sivatag homokjában eltemetett városok felfedezésével bebizonyította egy hajdanvolt sivatagi kultúra létezését.

Az 1902-ben Hamburgban megtartott nemzetközi orientalista kongresszus egyik legérdekesebb beszámolóját *Lóczy Lajos* magyar földrajztudós tartotta, aki a *gróf Széchenyi Béla* által vezetett 1879-es közép-ázsiai expedícióban is részt vett. Lóczy beszámolóját nagy érdeklődéssel hallgatta egy másik magyar tudós, az angol szolgálatban álló Stein. Különösen megragadta figyelmét az a rész, mely a Tunhuang környéki buddhista kolostorok egzotikus szépségét ecsetelte. 1906-ban másodszor is útra kelt Belső-Ázsia felé. Ez az expedíciója Kaszárból indult a Kína és a belső-ázsiai sivatagok határán fekvő oázis-városba, és mintegy három évig tartott. Áthaladt a kínai falon, melynek feltérképezte egy hatalmas, a történelem által már évszázadokkal azelőtt elsöpört szakaszát. Az expedíció célja és legfőbb kutatási helye Tunhuang volt, melynek régi neve Szacsou, ahol az ősi Yade kapuinak közelében megtalálta az Ezer Buddha Barlangtemplomát, mely valóságos kincsestára volt az ősi kéziratoknak, képeknek, szobroknak, selyemfestményeknek és más műkincseknek. Átkelt a 4700 méter magas Darkot-hágón, majd a hegység gleccserein leereszkedve megtalálta azt a katonai útvonalat, melyen 747-ben *Gao Xianzhi* kínai hadvezér vezetett hadjáratot a Pamíron és a Hindusokon át. 1907-ben feltárta a Han-dinasztia korában épült kínai fal további maradványait, mely az észak felől betörő hunok ellen védte a birodalmat. Ugyanez év márciusában jutott el először Tunhuangba, és jó érzéssel állapította meg, hogy Lóczy előadása nem volt túlzás. A valóságban megszerzett benyomásai mindennél elragadóbbak voltak. Mégis úgy döntött, hogy nem háborgatja a tavaszi ünnepekre érkezett hívők vallási buzgalmét. Továbbment, és csak májusban tért vissza. Megérkezése annál izgalmasabb volt, mert híreket kapott nemrég felfedezett elfalazott cellákról. A szédítően meredek löszfalba vájt, egykor a szerzetesek lakhelyéül szolgáló cellák száma az expedíció idején még kb. 900 volt, napjainkban már csak 492. A különös, színes falfestményekkel díszített szobáskák mintegy 3000 szobrot is magukban rejtettek, melyek lenyűgöző látványt nyújtának ma is az odalátogató turistáknak.

Érdekes epizód Stein kapcsolata egy *Vrang* nevű taoista szerzetessel, aki a kincseskamrákat őrizte. Elmondta neki, hogy Vrang előszereettel ajándékozgat egy-egy darabot a tekercsekből a környék előkelő hivatalnokainak, akik ennek fejében különböző összegekkel támogatják a kolostort. Stein sokat törte a fejét, hogyan férközhette a gyanakvó szerzetes bizalmába. A mandarinok szimpátiájának elnyerésére alkalmazott módszer, mely a tudásszomjra, a kínai tudomány és művészet szenvedélyes szeretetére és megértésére alapozott, itt nem volt alkalmazható, mert Vrang teljesen műveletlen volt, képtelen lett volna méltányolni a kínai kultúra irányában tett erőfeszítéseket. Végül az ötletet egy falfestmény adta, amely a Kínában jól ismert és tisztelt szerzetes, *Hszuan-cangot* ábrázolta, aki a

hetedik században egyedül, szörnyen viszontagságos körülmények között végigzarándokolta Közép-Ázsia buddhista városait, eljutott Indiába is, ahonnan mesés értékű kéziratokkal megrakodva tért vissza. Stein nehezen elsajátított kínai szókincsével elmagyarázta Vrangnak, hogy Hszuan-cang iránti tiszteletből, a nagy buddhista zarándok lábnyomát követve jött ide Indiából... Ezzel elnyerte rokon-szenvét és bizalmát.

A 69 évvel azelőtti olvasó, ugyanúgy, mint a mai, belefelejtkezett ezekbe a történetekbe. Elragadta az álmodozás, a kaland, az egzotikum. A zsidótörvények közelségének előszelétől, a megalázó propagandától és az emberek között ragályként terjedő antiszemitizmustól szenvedő olvasó lelki táplálékot merített a zsidó származású Stein Aurél sikereiből. A Képes Családi Lapokban elhelyezett újságcikkek címei között – mint például hogy „Brazíliában nincs zsidóellenes hangulat”, vagy „Szlovák zsidóknak tilos a Führer vagy Hlinka után elnevezett utcákban lakni”, vagy „Felére csökkentettük a kenyéradagot”, vagy „Antiszemitizmus 1901-ben” stb. – üdítő színfolt, oázis volt egy bátor, büszke, diadalmas, tudós, világjáró zsidóról szóló írás. A lap ezzel nagy szolgálatot tettek olvasóinak.

A fasiszták által megvetett „zsidó” emberfeletti akaraterővel küzdötte át magát Ázsia addig ismeretlen vidékein. 1908-ban visszatért Kászárbá, ahonnan – ez volt a harmadik expedíciója – folytatta útját India felé. A sivatagban lefagytak az ujjai, az éjszakai fagyok megbetegítették embereit, tönkretették állatait, elfagyott testrészeitek vonszolva, éhezve, rablókkal harcolva tették meg a tizenhatezer kilométeres utat.

„Amíg az első útról tizenkét láda műtárgyat és emléket vitt a British Múzeumba – írja a (g-i)-vel jelzett tanulmány szerzője –, a második expedíciójának eredménye kilencven láda műtárgy volt, a harmadik pedig száznolcvankettő.”

Több kisebb expedíció után, 1913-ban indult el negyedik útjára: Észak-Turkesztánba, Bokharába és Perzsiába.

A három esztendeig tartó felfedezőút szokásos kalandjait, életveszélyeit és nehézségeit csak fokozta a közben kitört világháború. Ez alkalommal tizennyolcezer kilométert tett meg...

1914. február 1-jén futott ki a karaván Belső-Ázsia kiégett sivatagi útjain észak felé...

(folytatjuk)

Magén István

SZILÁGYI GYÖRGY

KÖD

Azt mondják, azon a reggelen sűrű volt a köd... Nagyon sűrű volt főorvos úr, kérem... Én nem tudom, melyik napon történt... Nekem mások mesélték, hogy akkor nagy köd volt... Mindent elnyelt... Az egész város belefűlladt a ködbe... Az utcákon nem közlekedtek a villamosok... Azt mondják, az égő házak fénye sem tudta áttörni a ködöt... Látott már égő házat, főorvos úr? Olyan, mint egy óriási karácsonyi gyertya... körülötte szétszórva emberek fekszenek a földön... mindenféle színű ruhákban, akárcsak a szaloncukrok... Én szeretem a szaloncukrot! Minden évben a Stühmernél szoktam vásárolni... és desszertnek húsz deka macskanyelvet... csak azért, hogy legyen otthon valami, ha vendégek jönnek... Azon a télen az utcán hevert a szaloncukor... Mindegyiknek volt keze, lába, arca... halomszámra heverték a házak tövében... Én nem féltem tőlük, mert nem mozogtak... Félni csak attól kell, ami mozog... Úgy feküdtek ott, mint abban az amerikai filmben, a Kék Csillagban a légionisták... Tetszik emlékezni erre a filmre, főorvos úr? Kék Csillag... Arra a jelenetre gondolok, amikor már senki sem élt az erődben, csak az őrmester, aki oda-hurcolta a halottakat a lőrésekhez, és messziről úgy néztek ki, mintha élnek... Messziről én is úgy néztem ki, mintha élnek... de csak messziről... közelről olyan voltam, mint egy halott... Csak mentem az utcán, és nem szólt hozzám senki... Félték tőlem. A halottaktól mindenki fél, csak a halottak nem félnek senkitől... A tankok oldalán nagy, fekete keresztet láttam... erről eszembe jutott az isten... Tigris-tankok voltak, nagy fekete kereszttekkel... A házak fölém hajoltak, mintha rám akarnának dőlni... Repülőgép berregett... bombák csapódtak a földbe... és az ágyúk hangja olyannak tűnt, mint amikor valaki egy nagy orgonán csupa basszus hangon játszik... Én tanultam zongorázni! Volt a szomszédunkban egy nyugdíjas zenetanárnő, nála gyakoroltam... A Für Elise... azt szerettem a legjobban... Lalalalalalalalalalal... lalalalara... lalalam... Mindig maga mellé ültetett, megsimogatta a fejemet és azt mondta: nagyon tehetséges vagy kislányom... ha isten megsegít, sokra viheted az életben. Én hittem az istenben főorvos úr! Engem úgy neveltek... Azért is vittem át a gyereket Budára... abba a zárdába... A legnagyobb golyózáporban... A saját hangomat alig hallottam, mert aknáztak... A héjának vagy a keselyűnek van olyan hangja – már nem tudom –, mint az aknának, mielőtt lecsap az áldozatára... A leg-

sebb ruháját adtam rá... Kis kék matrózbú volt rajta, alatta gyapjúmellényke... még az anyám kötötte... meg egy hosszú pantalló... és felül egy kis boykabát... Úgy hívták ezeket a kis fiúkabátokat akkoriban, hogy boykabát... Mikor kiléptünk a kapun, az ég tele volt csillagokkal... piros meg sárga csillagokkal... de nem sokáig ragyogtak! Csak néhány pillanatig... aztán mind lehullott az égről... csak a sárgák nem estek le... azok fennmaradtak... de a többiek igen... azokat ágyúkból lőtték fel a mennyboltozatra... azok nem voltak igazi csillagok... Az isten nem tűrte meg őket a maga közelében!... A gyerekek félt... nem akart elindulni... a hátamra vettem, mint egy zsákot... Nyáron a Palatinuson vettem a hátamra őt a mélyvízben... olyankor rengeteget neveltünk... Az összes szírének szoltak... Én dűdólni kezdtem neki egy dalt, amit annyiszor hallottam a rádióban... Minden elmúlik egyszer... minden végéhez ér... és minden december... December 24-én történt! Karácsony éjszakája volt! A házak felett fényoszlopok pásztázták az eget, valami repülőgépet kerestek, amely állandóan ott dongott a kavargó hópihéek között, mint egy szédült darázs... Nézd csak! – mondtam a gyerekeknek – Milyen szép fehér fényoszlop! Olyan színezüst a kékje, mint a betlehemi üstökösnek... Szakadt rólam a verejték... a ruhám hozzá tapadt a testemhez... folyton csak az járt az eszemben: ne találkozzunk senkivel! Az utolsó érettségi találkozónk 42-ben volt, főorvos úr, kérem... A Lórántffy Zsuzsan-

Séta a Mea Searimban

Jeruzsálemben él a világ egyik legszigorúbb ortodox zsidó közössége, amelynek tagjai magyaroknak vallják magukat.

Bár sokan közülük már nem beszélnek, csak értenek magyarul. Szinte soha nem fogadnak újságírókat, kamerával pedig különösen nehéz a közelükbe férközni. Izraeli tudósítónknak mégis sikerült.

Jeruzsálemben, az Óváros falaitól nem messze egy igen zárt ultra-ortodox közösség él. Ők magukat Somréj ha Chomotnak, vagyis a Falak Védelmezőinek nevezik, de mindenki más Batéj hungária, vagyis a magyar házaként ismeri őket. Itt mindenki a történelmi Magyarország területéről érkezett. Ma is a magyar chászidizmus, azaz a jellegzetesen kelet-európai zsidó mozgalom megalapítója, a pozsonyi Chatam Szofér rabbi útmutatásai szerint élnek. A közösséget *Katav Szofér*, az első magyar chászid rabbi fia teremtette meg 153 évvel ezelőtt. Életük hagyományosan a zsinagóga és a segélyegylet köré szerveződik.

Jeruzsálem közepén, a legvallásosabb Mea Searim negyedben, annak is a közepén, a magyar házakban egy furcsa iroda működik. Itt intézik a magyar ultraortodoxok segélyezését, itt mindenki pénzhez juthat, akinek ősei a Trianon előtti Magyarországon éltek.

A külföldi segélyezők a pénzekért cserébe csak imát kérnek, mivel hitük szerint jobb helyre kerülnek a túlvilágon a jeruzsálemi fohászok és tóratanulmányozás révén. Manapság főként gazdag magyar gyökerű amerikai, angol, belga zsidók adományából élnek, de régen Magyarországról is bőven érkeztek a pénzek.

A közösség férfitagjai általában imával és a szentírás tanulmányozásával töltik napjaikat. Errefelé nincs születésszabályozás, minden családban rengeteg a gyerek. És mégis a nők egyre gyakrabban vállalnak munkát, mert a segélyekből csak igen szegényesen lehet megélni.

A jeruzsálemi Magyar Házak lakói a külföldi adományok éltetik, amelyeket azok a vallásos magyar zsidók küldik, akik a pénzkereset miatt nem érnek rá, hogy imádkozással töltsék napjaikat, viszont szeretnék, ha közbenjárónak értük az égben.

A párezer fős zárt közösség elsősorban a lélek és a túlvilág szellemében, az imarendek és a Tóra hetiszakaszai szerint éli mindennapjait. Szigorúan betartják az Ószövetség parancsait.

Shiri Zsuzsa / Forrás: Duna TV

nába jártam... Sötétké rakott szoknyát viseltem és halványpiros masni volt a hajamban... Nem fogja elhinni, főorvos úr, nekem copfom volt... Tényleg! A fiúk mindig meghúzták hátulról a copfomat... Egyszer csak ott álltam a zárdakapujában és meghúztam a csengőt... Di-csértessek... mondtam és térdre estem a nővér előtt... Minoriták voltak... isten szolgálai... Hát kikben bízzak, ha nem bennük?! Főorvos úr, kérem, én akkor úgy bíztam, annyira hittem... A gyereket lefejtették rólam és lefektették egy ágyra... aludt... Föléje hajoltam, megcsókoltam... és néztem az arcát... Hosszasan néztem, hogy megjegyezzem, ha sokáig nem látnám viszont... Az anyám nézett így engem, amikor nyaralni vittek kislány koromban Egerbe... Én integettem neki a vonat ablakából, ő pedig csak nézett... aztán elindult a vonat... ő mindig kisebb lett... mindig kisebb... végül eltűnt, és soha többé nem láttam az életben... Amikor visszaértem a pesti oldalra, már lázas voltam... A hajnali szürkületben megingott egy gyárkémény, és mint valami hatalmas hőmérő, amit roppant láz hevít, szétrobbant millió darabra... Egy hétfőn feküdtem az üres lakásban eszméletlenül... sötét volt és hideg... de nekem nem fájt semmi... Az a fontos, hogy a gyerek biztonságban van! Jó kezekben! Vigyáz rá az isten... Újságpapírt ragasztottam az ablakkeretbe, hogy ne fújjon be a szél... Valami régi moziújság lehetett... a belső oldalán a Duna-parti randevút hirdette...

Duna-parti randevú... Az isten nem járt akkor a Duna-parton, főorvos úr! Mert ha járt volna... Nekem mások mesélték, hogy azon a reggelen sűrű köd volt... Ma sem tudom, melyik napon történt... csak annyit tudok, nagy köd volt... Fegyveresek törtek be a zárdába... És minden gyereket elvittek... abban a nagy ködben a Duna-partra kísérték őket... Duna-parti randevúra... Az enyémet is! Sokaké!... Úgy utaztak a hullámok hátán le a tengerig, mint a kivágott fenyőfák... Én sohasem láttam a tengert... azt mondják, a tenger kék és nem szürke, mint a köd... amilyen azon a reggelen volt... Mások mesélték... látni is alig lehetett... az embereknek mintha nem lett volna arcuk... mintha nem is lettek volna emberek... Főorvos úr, látom, nem ért engem... Én már belenyugodtam abba, ami történt... a fenyőfák örökké élnek... Nem arról van szó, hogy ő már nincsen... Másról van szó! Azért nincs nyugtom azóta, mert örökké csak azt a képet látom magam előtt... ahogy szedi az apró lábait... ott, a Duna-parton... és igyekszik lépést tartani a felnőttekkel... mert szófogadó fiú volt... és én nem tudom!!! úgy érzem megőrülök, ha erre gondolok! Hogy volt-e rajta kiskabát? Azon a ködös, dermesztő, hideg hajnalon... volt-e rajta kiskabát?

Lapunk egykori szerkesztőjére emlékezünk a fenti írással

Hát a Gál Sanyiról csak annyit, hogy már udvarlóként a családban mindenki hóhánynak, szétlónak emlegette. Szegény anyám, aki nem szeretete a súlyos szavakat, csak annyit mondott: Hát nagy fityiritty, annyi bizonyos! Tízéves nagyfiú voltam én már akkor, anyám húgának, a legszebb Frankfurt lánynak a mátkasága idején, sokat törtem rajta a fejem, hogy hát hogyan is tolják a szelet. A hóhányóról viszont már kapiskáltam valamit, hiszen telenként a hőemberépítésben mesterré váltam, sőt, a hólapátot is kézbe vettem.

Régebben, pocok koromban, a nagy konyhai asztal alatt a sámlin ülve egyszer egy beszélgetés önkéntelen hallgatója is voltam:

– Nem veszem ám el az Erzsikét! – Így beszélt a hozománnyal elégedetlen Gál Sanyi, a hegedűművész, sakk-nagymester, bicikli- és varrógépműszerész.

– Majd elveszi más – mondta végtelen flegmával, pipáját szotyogatva, kefekötőmester nagyapám.

Csak hát Erzszi nagynéném ugye huszonöt éves vénlánként nagyon bele volt szerelmesedve a lenyalt hajjú Gál Sanyiiba. Nem is csoda, mert az kiköpött hasonmása volt a Rudolf Valentinónak. (Van-e még, aki ismeri ezt a nevet? Ha igen, ugyancsak lazák lehetnek már a porco-gói...) A Széchenyi utcán a Háberman fényképésznél ki is volt téve a zsánerképe. Csakhogy a Frankfurt lányok is szépek voltak, és köztük is a szépek szépe Erzsike. Döntetlenre állott hát a dolog.

Áldott emlékü nagyanyám talált rá a megoldásra:

– Te, Móric! Nyiss a Sanyinak műhelyt a Búza téren. Akkor talán megkomolyodik, el tudja tartani a lányodat, lassanként meg visszafizeti a pénzt is.

Így hát megtartatott az eljegyzés, ki lett tűzve az esküvő napja, a chiüpe után pedig a lagzi helye és időpontja. Nagymama nem tudott titkot tartani, elárulta, hogy két tortát is rendeltek az „olasznál” (azt ugye mondanom sem kell, meg is írtam már máshelyt, hogy Miskolcon az „olasz” is zsidó ember volt.) Mi, unokák tehát áldásunkat adtuk a frigyhez, és türelmetlenül vártuk a nagy eseményt.

Az öreg kefekötőmester kitett magáért. Igazán kivágta a rezet. Mai ésszel gondolkodva azt hiszem, jókora adósságba verte magát, de volt is ott minden, ami szem-szájnak ingere. A húsleves májgombóccal dicsekedhetett, a torták kandírozott gyümölcsökkel voltak fellobogózva, az égig csapó jókedvről kóser egri bikavér, szaxofonos, cintányéros zenészek gondoskodtak. Mikor az ifjú pár virágdíszes taxin elindult Lillafüredre nászútra (a Nagyszállóba ám!), még pezsgőt is bontottak.

Tomí unokaöcsém és jómagam, de a többi unokák is, mind hascsikarást kaptunk a sok édességtől, de még a Pufi kutya is ehetett a tortából, és lenyalhatta a kezünkről a fagylaltot, mert volt ám még az is! Aztán a pezsgőbe is belekortyolhattunk, de nem ízlett. Mindenki, az egész násznép azt gondolta, hitte, sok-sok boldog év vár az ifjú párra. Mindenki nevetett, mosolygott, jókedvű volt. Hétágra sütött a nap, Gál Sanyi öntudatosan, egy újonnan nyílt műhely tulajdonosaként tekint bele az objektívbe, Erzsike arcán a beteljesült szerelem fénye ragyog, nagyapa huncutul nevet, a koszorúslányok a feladat komolyságához felnőve szorongatják csokraikat, Tomí unokaöcsém felhőtlen arccal néz a jövőbe, a kép háttérében is boldog arcokat látni. Hogy hol vagyok én? Hát én kattintottam el a család büszkeségét, a német technológia csúcst: a LEICÁT!

Akkor és ott kellett volna megállni az időben. Ne haragudjatok meg rám, testvéreim, hogy visszatérve a lagzira, el kell szomorítanom benneteket. Csak a Gál Sanyi bizonyított! Nem széltoló, nem hóhányó volt, hanem talpraesett. Ő, egyedül ő tudott visszatérni a munkaszolgálatból, ami még anyám egyetlen fiútestvérének, az idegenlégiót járt Laci nagybátyámnak sem sikerült. Erzsike is hazajött Auschwitzból, igaz, kissé hibásan, kísérleteztek rajta, nem szülhetett gyereket. Most mindketten az Ávas alján, a zsidótemetőben nyugszanak. De csak ők ketten. Nagymama, nagypapa, Tomí unokaöcsém, a két kis koszorúslány, Klári és Licuka, Ilona nagynéném és később született kislánya, Zsuzsika és az egész, vidám násznép pedig mind, mind füstté, korommá, hamuvá váltak.

CSOMÓS RÓBERT

A lagzi

Györgyi asszony: Óhajok hídja

Ezzel a címmel az Urbis Kiadó gondozásában tenyérbe simuló kis kötet látott napvilágot. Szerzője elsőkönyves; igaz, első volt abban a

tevékenységben is, amelynek során szerzett tapasztalatai megírására sokak unszólása készítette.

A Bálint Ház színháztermében

minden hely elkelt, sőt. Párosak, egymásra találók, kapcsolatuk elején járók, jövődö kliensek, barátok, ismerősök jöttek el.

A társ- és párkeresők sádcenje, „Györgyi asszony” neve fogalom. Megszámlálhatatlan magányos ember köszönheti neki azt, hogy újra értelmes életet élhet. Könyvének bemutatóján Benedek István Gábor és Urbán Tamás vette körül a szerzőt, aki az esemény megkezdése előtt fél órával 146 centiméteres magasságával tényleg elveszett az őt szeretgető, dedikálásra várók gyűrűjében.

Györgyi köszönetet mondott mindazoknak, akik elősegítették a kötet megjelenését, akik ösztönöztek. Elmondta: nem törekszik írni babérokra. Ez inkább egyfajta visszaemlékezés, s a különféle „esetleírások” teszik remélhetőleg olvasmányossá írását.

BIG kérdéseire válaszolva beszélt arról, hogy ő milyen körülmények közt találta meg élete párját, miért is vállalta fel a jentei szerepet, szó esett bizalomról, diszkrécióról és kihívásról, arról, hogy ne csak szálljanak a sóhajok, hanem váljanak valóságossá az óhajok.

Idézek Moldova György előszavából, és ezzel (is) ajánlom olvasásra a kötetet.

„Kézbe véve ezt a szerény terjedelmű, mégis súlyos mondanivalót hordozó könyvet, bevallom, arra gondoltam: egy sokat élt, megélt ember emlékeit, tapasztalatait őrzik a lapok. Megismerkedve azonban a benne felrajzolt sorsokkal, meggyőződtem, hogy a »must borra érett«, a történetek filozófiává nemesedtek, olyan bölcselletté, amely a gyakorlatban is visszafordítható esélyt nyújt annak, aki hozzá fordul.”

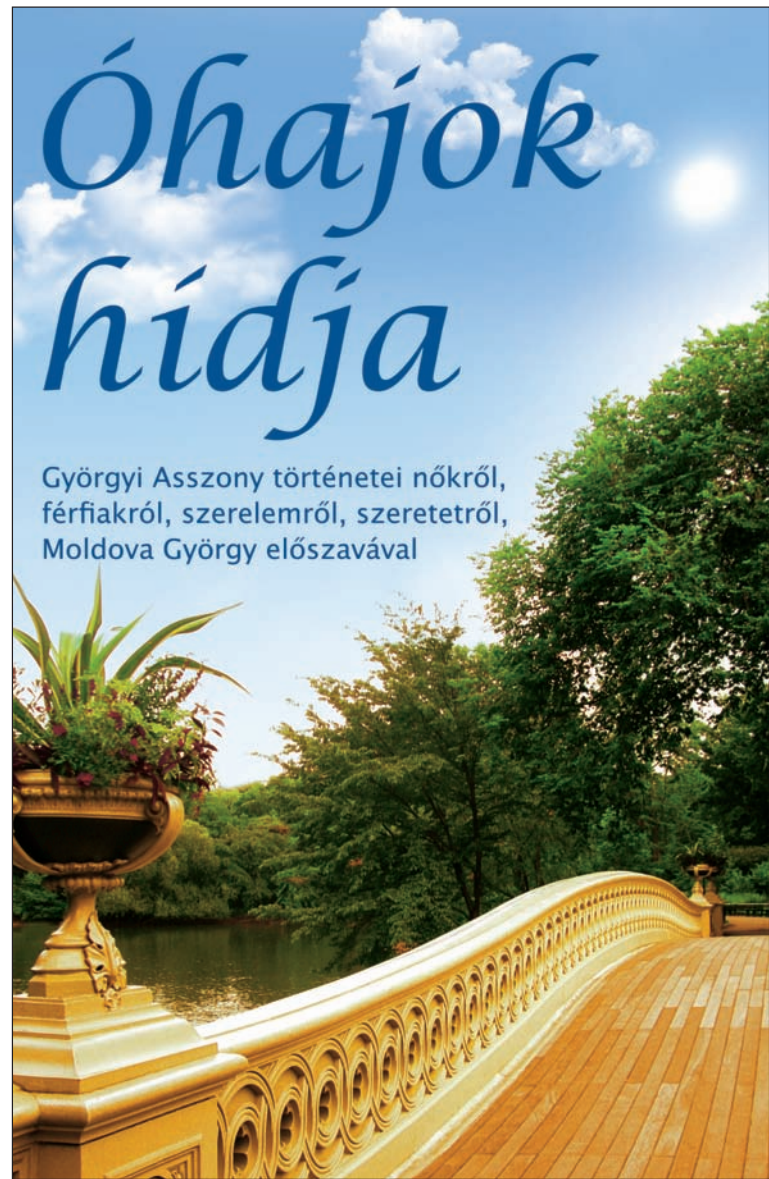
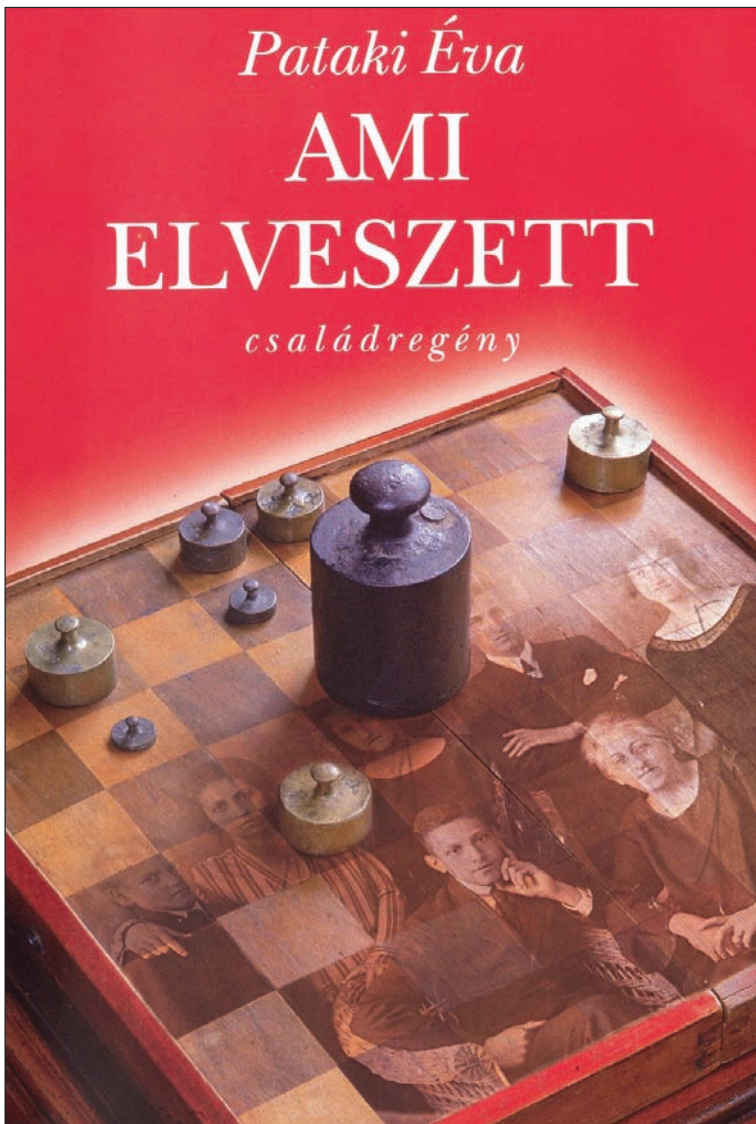
Pataki Éva: Ami elveszett (Családrege)

E 20. századi zsidó családregeben Pataki Éva a saját „Régimódi történetét” írta meg, mégis a könyv különleges titka, hogy olvasása közben sok-sok magyarországi család is magára ismerhet. A kötetben Szikszótól Caracasig, a budapesti Sas utcától Chicagóig – számos helyszínen – öt nemzedék élete pereg le előttünk. A Mezőkövesden otthont alapító dédszüllők: Czeisler Éliás és Pollner Augusztus hat gyereknek adott életet, valamennyit tanítatva, szakmát, diplomát vagy hozományt adva kezükbe. A korán özvegyen maradt Augusztus a zsidótörvények, a deportálás, az államosítás és az 1956-os forradalom alatt is megpróbálta összetartani a családot. Nem rajta múltott, hogy az ideológiák és vak hitek szétzilálták a kötelékeket. Az erős asszonyok, és áldozatkész férfiak között nem volt könnyű gyereknek lenni.

Pataki Éva neve elsősorban a filmszakmából ismert. Mészáros Márta filmjeinek Balázs Béla-díjas forgatókönyvírójaként ő írta többek között a Napló-sorozatot, a Nagy Imréről szóló Temetetlen halott és a Kéthly Annáról készült Utolsó üzenet Annától című alkotásokat. Dolgozott színházban is; ő a szerzője a Pesti Színház nagy sikerű Edith és Marlene című darabjának, vagy a Karinthy Színházban nem rég bemutatott Cabiria éjszakáinak. Az Ami elveszett című, személyes hangú regényét a holokauszt utáni generáció tagjaként, mementóként írta. – A legtöbb zsidó családban elpusztultak a történetek – mondta a szerző a Páva utcai Holokauszt Emlékközpontban rendezett könyvbemutatón, majd hozzátette, hogy ő maga az édesanyja halála után, levelek, fotók és családi anekdoták alapján próbálta fikcióval kitölteni és rekonstruálni a Czeislerek és Pollnerek regényét. Az író Szabó Magdát idézve úgy fogalmazott: „Nem tudok az anyám nélkül élni, ezért írok róla.”

A közelmúltban megjelent kötetet rendkívül jól fogadta a közönség, ezért az Athenaeum Kiadó rövid időn belül meghozta a döntést a második kiadásról. A szerző csodálkozva számolt be arról, hogy olvasói gyakran reagálnak könyvére úgy, hogy e regény akár az ő családjukról szólhatna.

R.A.

Györgyi Asszony történetei nőkről, férfiokról, szerelemről, szeretetről, Moldova György előszavával

Einladung Приглашение

Sehr geehrte, liebe Gemeindemitglieder,	Уважаемые, дорогие члены общины!
wir und Herr Landesrabbiner Wurmser freuen uns, als besonderen Gast der IRGW	Мы и земельный раввин, г-н Вурмсер рады приветствовать у нас в гостях
Herrn Rabbiner Jehuda Pushkin an Schabbat Toldot,	господина раввина Егуду Пушкина, который посетит нашу общину в Шаббат Толдот,
29. Cheschwan 5771 - 5.6. November 2010	29-го Хешвана 5771 – 5-6 Ноября 2010.
begrüßen zu dürfen.	
Herr Rabbiner Pushkin ist einer der Kandidaten, die sich in der IRGW um die Position eines Wanderrabbiners beworben haben und wird zum Kiddusch eine Drascha in russischer Sprache halten.	Господин раввин Пушкин – один из кандидатов на должность странствующего раввина общины. На kiddush после Б-гослужения он выступит с речью на религиозную тему на русском языке.
Sie sind herzlich eingeladen.	Сердечно приглашаем Вас.
Mit freundlichen Grüßen und Schalom	С уважением и Шалом
DER VORSTAND	ПРАВЛЕНИЕ
B. Traub M.A. S. Jakubowski M. Kashi	Б.Трауб, маг. С.Якубовски М.Кашин

Israelische Religionsgemeinschaft Württemberg K.d.R. (IRGW)
Hospitalstraße 36 | 70174 Stuttgart | www.irgw.de | Tel. 0711 / 228 36-0 | Fax. 0711 / 228 36-18

De hogy hívják fel a tórához?

– gáljuli –

IFJÚSÁGI OLDAL

Bemutatkozik a Benjámín Óvoda Szeminárium Bécsben

– Rádainé Somosi Éva vagyok, 1961-ben születtem. Békés, nyugodt időszaka volt ez a 20. századnak. Már kislány koromban elhatároztam, hogy gyerekekkel fogok foglalkozni, mégpedig az óvodás korosztállyal.

Az általános iskola elvégzése után a Kossuth Zsuzsa Óvónői Szakközépiskolába kerültem. Érettségi után a VII. kerületi Dob utcai óvodában kezdtem, ahol 13 évig dolgoztam óvodapedagógusként. Munka mellett elvégeztem a Tanítóképző Főiskola óvodapedagógusi szakát.

– Mikor alakult a Benjámín Óvoda, hogyan változtak a feladatai az elmúlt években?

– Ez már a rendszerváltás, a 90-es évek időszaka. Első gyermekem szü-

tónk, a Budapesti Zsidó Hitközség által jóváhagyott helyi óvodai nevelési program alapján történik. Lehetőséget biztosítunk a külföldről érkezett és a magyar gyerekeknek, hogy megismerhessék egymás kultúráját, anyanyelvét.

– A közelmúltban adták át új épületeiket. Kérem, legyen szíves bemutatni a házat az olvasóknak.

– A BZSH segítségével 2004-ben a régi helyén (Zuglóban, az Ungvár utcában) felépült egy új, 1000 négyzetméteres, modern, EU-kompatibilis óvodaépület és játszóudvar.

A földszinten a 4 csoportszoba mellett (melyek mindegyikéhez külön gyermeköltöző és mosdó tartozik) található a tejés és a húsos tálalókonyha, az emeleten a 90 nm-es tornate-

ilyen alkalom közös jellemzője. Cé-lunk, hogy ezt az érzést a gyerekek igényeljék, és képesek legyenek egy idő után maguk is megteremtteni.

– Milyen kapcsolatot ápolnak a zsidó iskolákkal, intézményekkel, hitközségekkel?

Az Országos Rabbiképző – Zsidó Egyetem hallgatói rendszeresen járnak hozzánk hospitálni, és ezáltal ismerkednek az óvodáskorú gyermekek életkori sajátosságaival.

Fontos kiemelnem kapcsolatunkat a Jaffe Zsidó Családsegítővel, az utóbbi évek során egyre gyakrabban találkozunk az elszegényedés jeleivel. Ez alól sajnos nem képeznek kivételt az óvodánkba járó családok sem. Igényeiket, problémáikat jelezzük a Családsegítőnek, mely lehetőségei szerint igyekszik segíteni a rászorulóknak.

Jó kapcsolatokat ápolunk a Scheiber-iskolával, gyermekeink nagy része zsidó intézménybe megy továbbtanulni. Az ott dolgozó tanítók ellátogatnak óvodánkba, megismerkednek a majd hozzájuk kerülő gyermekekkel.

Az iskolával való kapcsolattartás célja az óvoda-iskola átmenet megkönnyítése.

Formái:

- gyerekek látogatása az iskolában az óvónővel
 - iskolai szervezésű programokon való részvétel (pl. sportnap)
 - szakmai tapasztalatcsere, a gyermekek fejlődésének nyomon követése
- Nagyobb ünnepeink alkalmával rendszeresen járunk szerepelni zsinagógákba, és interaktív kapcsolatban vagyunk a Bálint Házzal.

– Melyek a jövő legfontosabb kihívásai, fejlesztési tervei? Vannak-e olyan tevékenységek, amelyeket források hiányában nem tudtak megvalósítani?

– A gyönyörű épületet egy rozszant, csúnya kerítés veszi körül. Az új épület létrejöttékor szerepelt a tervekben egy biztonságos és esztétikus kerítés felépítése, de forráshiány miatt ez nem valósult meg. Jelenleg keressük hozzá a forrásokat.

Púrimi jelmezben

Régóta dédelgetett vágyunk és hatalmas igény is lenne rá: egy **bölcsőde** létrehozása. Konkrét javaslatunk és aktuális projekttervünk van rá.

Végül mottónk, melyet soha nem felejtünk el:

Az óvodás gyermek kiszolgáltatott, nem tudja magát megvédeni, csak szülei és óvónői által. A Magyar Köztársaság 1991. október 7-én csatlakozott az ENSZ által elfogadott „Egyezmény a gyermekek jogairól” elnevezésű megállapodáshoz.

Az egyezmény biztos alapot nyújt olyan szociális törekvésekhez, amelyek a társadalmi felemelkedés szolgálatában a gyermek mindenkifelell álló érdekét kívánják érvényesíteni.

„A gyermekkor éveit azok az esztendő, amikor a szív a legérzékenyebb és legformálhatóbb. Amit oda elültettek, azt aligha lehet valaha is kikapartatni.”

Az óvoda honlapja a www.benjaminovi.hu címen érhető el.

Hallgatók a padokban

Az izraeli külügyminisztérium 1999 óta minden év nyarán megrendezi a Fital Zsidó Vezetők Diplomata Szemináriumát Jeruzsálemben. A 26–36 éves fiatalok a világ minden részéből érkeznek, a 20-25 fős csoportból mindenki aktív tagja országa zsidó közösségének. A résztvevőket az izraeli nagykövetség interjúztatja jelentkezésük alapján, így alakul ki a színes, nemzetközi csoport. A Jeruzsálemben töltött két hét fő célja, hogy a diaszpórában élő ifjú generáció megismerhesse az aktuális izraeli helyzetet. A politikai, védelmi, gazdasági és kulturális szakemberek előadásait számos kirándulás, kíséző rendezvény egészíti ki, így lehetőség nyílik a helyszínen tanulmányozni az elméletben elsajátítottakat. A hivatalos program mellett kiváló alkalom ez a különböző közösségek megismerésére, a színes zsidó világba való betekintésére. Az elmúlt években sokszor életre szóló baráti vagy szakmai kapcsolatok alakultak ki a rendezvénynek köszönhetően.

Az idén egy újdonsággal is gazdagodott az esemény. A minisztérium kezdeményezésére regionális találkozókat szerveznek a korábbi évek résztvevőinek. Az első ilyen szemináriumot Latin-Amerikában tartották, majd Észak-Amerika következett. Harmadikként az európai résztvevők töltötték november utolsó hétvégéjét Bécsben.

Az osztrák fővárosba körülbelül negyvenen jöttek el Angliából, Franciaországból, Spanyolországból, Olaszországból, Belgiumból, Dániából, Portugáliából, Németországból, Svájcban, Lengyelországból, Csehországból, Oroszországból, Hollandiából, Szlovákiából és Magyarországról.

A programot a minisztérium Zsidó Községek Osztályának vezetője, Emanuel Mehl szervezte és vezette.

Csütörtökön a hivatalos megnyitó keretében Ariel Muzicant, a bécsi hitközség elnöke üdvözlölte a résztvevőket, majd Aviv Shir-On, Izrael Állam bécsi nagykövete mondott köszöntőt.

A nagykövet előadásában részletesen szólt Izrael jelenlegi megítéléséről Ausztriában, illetve a Bécsben székelő nemzetközi szervezeteknél.

Yehuda Yaakov és Simone Hartman, a Stop the bomb (Állítsd meg a bombát) szervezet képviselői az Irán elleni küzdelem részleteivel ismertették meg a csoport tagjait.

A pénteki nap kiemelt témája a kommunikáció volt, a résztvevők kis csoportokban a gyakorlatban is kipróbálhatták, mit jelent egy-egy médiával beszélni Izrael mai helyzetéről.

Hana Lesing, az osztrák kárpótlási folyamat vezetője érdekes előadásában összefoglalta a restitúció történetét a kezdetektől napjainkig, és kitért a holokauszt oktatásának és az elhagyott zsidótemetők rendbe hozásának aktuális kérdéseire is.

A délután folyamán a résztvevők saját közösségeiket, projektjeiket mutatták be. A szombatot a bécsi zsinagógában köszöntöttük a helyi kilével együtt.

Szombaton is folytatódott az előadások, természetesen a sábbát törvényeinek maximális tiszteletben tartása mellett. Ohad Keinar, a minisztérium munkatársa az új médiák szerepének fontosságáról szólt. Téma volt az antiszemitizmus elleni küzdelem és a közösségek együttműködésének lehetőségei is.

Különleges előadást tartott Michelle Cohen, aki a Dominikai Köztársaság kis zsidó közösségéből származik, 2002-ben maga is részt vett a szemináriumon, ma pedig Dominika nagykövete a Bécsben működő nemzetközi szervezeteknél.

Vasárnap reggel videokonferencia keretében adott elő Jeruzsálemből Danny Taub, a minisztérium jogi szakértője, aki az izraeli konfliktus nemzetközi jogi helyzetét elemezte. A nap folyamán szó esett még a Zsidó Világkongresszus új kezdeményezéséről, amely fiatal zsidó aktivisták bevonását célozza meg világszerte annak érdekében, hogy Izraelt segítsék különböző területeken szerzett szakmai tapasztalataikkal. Az utolsó előadás a békefolyamat részleteibe avatta be a megjelenteket.

Tartalmas és magas színvonalú szemináriumon vehettünk részt ezen az intenzív hétvégén. A csoportnak négy magyar tagja volt: Forgács Anna – Budapest, Balogh Ádám – Szeged, Paszternák Tamás – Révkomárom és Feldmájér Benjámín.

Az oldalt Paszternák Tamás írta

Gyereknapi lóháton

letése és a zsidó óvoda létrehozásának gondolata egy időre esett. Az azóta már megszűnt Ben Yehuda alapítvány 1992-ben kért fel az óvoda vezetésére. Egy régi bölcsődei épületben 5-6 gyermekkel és 3-4 felnőttel kezdtünk el dolgozni, nagy lelkesedéssel. Anyagi hátterünk csekély volt, de elszántságunk és tenni akarásunk az ÜGYÉRT annál több!

Mindannyiunk számára kihívást jelentett a feladat, hogy Magyarországon elsőként alapítsunk meg egy nem állami fenntartású intézményt, mely a zsidó hagyományokat eleveníti fel. E kis közösség (szülők-nevelők-gyerekek) olyan óvodát hozott létre, melyben együtt gyakorolhatjuk, tanulhatjuk a zsidó kultúra hagyományait, szokásait, egyben betöltve a hasonló létesítmények szokásos funkcióját is. A folyamatos napirenden belül a játék segítségével „tanítjuk” azokat a tudástartalmakat (ének-zene, mese-vers, természetismeret, rajz-ábrázolás, testnevelés, matematika) és tradíciókat, amelyek alapjául szolgálnak a zsidó életmódnak.

– Melyek a legfontosabb nevelési céljait, milyen foglalkozásokat tartanak a gyermekeknek?

– Óvodánk a megértés, az egymás iránti türelem, elfogadás, szeretet révén egy biztonságot, vidámságot adó béke szigete, ahol a gyermekek napjuk nagy részét örömmel, boldogan, önfeledt játékkal töltik, kreatív, jókedvű, szakmailag kiváló, mindig megújulni képes óvónők irányításával.

Az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja (Alapprogram) megalakulásunk óta kötelez minket az abban foglaltak megtartására. Az Alapprogram az emberi személyiségből indul ki. Ez a gondolat a Benjámín Óvoda nevelésének is alapjává válik.

Gyermekeink szívesen járnak ide, jól érzik magukat ebben a közösségben. Tisztelik szüleiket, az óvónőket, a dajkákat, bizalommal fordulnak hozzájuk. Úgyesen mozognak, szeretik a sportot, a természetet, a különböző művészeti tevékenységeket.

Óvodánkban a nevelés a fenntar-

rem, kézműveterem, orvosi szoba, könyvtár, gazdasági és óvodavezetői iroda, logopédiai szoba, a tanzsinagógánk, öltözők, mosó- és szárítóhelyiségek és egyéb foglalkoztatók állnak rendelkezésünkre.

Az épület, az udvar, a kert, a berendezés szolgálja a gyermekek biztonságát, kényelmét, megfelel testméreteiknek, biztosítja egészségük megőrzését, lehetővé teszi mozgás- és játékgényük kielégítését. Óvodásainkat harmóniát árasztó színekkel, formákkal, anyagokkal vettük körül.

– Mekkora a létszám? Van-e eleget jelentkező évről évre?

Ma 100 gyermek jár ide, ez az intézmény maximális engedélyezett létszáma. A jelentkezők száma évről évre növekszik. Felmerült az igény a fiatalabb korosztály (2-2 és fél évesek) elhelyezésére is. A négy vegyes életkorú csoportban 2-2 óvónő és egy dajka dolgozik.

– Mennyire hangsúlyos a zsidó nevelés az intézményben, milyen formában találkoznak a kicsik a vallási élettel?

– Feltétlen célunk, hogy a gyerekek megszeressék és ezáltal tanulják meg az ünnepek lényegét, és tartsák meg azokat. A szülők „nevelése” érdekében is célszerű e kiemelkedő napokra való készülődést együtt végezni. Egyes ünnepeket csoportokon belül, másokat óvodai szinten rendezünk meg. Közösen ismerkednek meg az eszközökkel, a szimbólumokkal, és készítik is el azokat (pl. szukkotra sátrat, púrimra álcákat, chanukkára chanukiját, peszach előtt takarítanak ki stb.). Együtt tanulják meg az alkalomhoz illő meséket, dalokat, táncokat.

Minden héten ünnepi kalácsot gyúrunk, kitakarítjuk a csoportszobákat, majd a tanzsinagógában az egész óvoda apraja és nagyja együtt köszönti a szombatot. A szertartásnak ez a része héber nyelven folyik, rabbi irányításával.

Ily módon tehát egyrészt megérik, másrészt megtanulják a gyerekek az egyes zsidó ünnepek jelentését és megtartásának módját. Atélük az összetartozás érzését, amely minden

APRÓHIRDETÉS

VEGYES

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITA-PHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Fogorvosi rendelőm címe: XIII. Szt. István krt. 4. III. 1. Tel.: 320-4778, 06-20-496-2223, dr. Virág Péter.

Örömmel tudatjuk, hogy a Rabbitestület és a Mazsihisz vezetősége megállapodott David Goldberg mohéllal (Németország), aki zsidó fiúgyermekek körülmetélését vállalja. Amennyiben az Ön családjában ilyen szimchá (öröm) van, kérjük, jelentkezzen a Rabbiságon a 413-5580-as telefonszámon vagy a rabbitestulet@mazsihisz.com e-mailen keresztül, hogy a gyermeket Ábrahám szövetségébe felvehessük.

Könyvnyomtatás, színes nyomtatás, fénymásolás, plakátnyomtatás. Messenger. 06-20-934-9523, www.rcontact.hu

Manikűr, pedikűr. Hívásra házhoz megyek. 06-20-551-4580.

Alternatív nyirok, cellulit (fogyasztó) masszázs. 06-70-617-7809.

Tóratekercsek, tfilinek és mezüzek számítógépes ellenőrzése és javítása. Farnadi-Jerusalími Márk. Telefon: 06-70-932-8275, e-mail: sofer@sofer.hu, weboldal: www.sofer.hu

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

Kiadó Bp. I., Attila úton 81 m²-es, kétszobás, összkomfortos lakás. Érdeklődni lehet munkaidőben a 413-5540 telefonon.

Kiadó Bp. VII., Thököly úton 81 m²-es, kétszobás, összkomfortos lakás. Érdeklődni lehet munkaidőben a 413-5540 telefonon.

Pöttös bögréjétől a hagyatékaig felvásárolom, személt elszállítatom, lakását utána összetakarítom. Harsányi Ildikó, 06-30-209-3463.

Régi, háború előtti könyveket készpénzért veszek. Harsányi Ildikó („pöttös bögre”), 06-30-209-3463.

Ágytolltisztítás, paplan-párna áthúása. 329-6357, 280-2585, 402-3003.

Farkas Zsolt vízvezeték-szerelés, gázkészülék-javítás, lakásfelújítás. Tel.: 242-2028.

Vizes falak utólagos szigetelése, műszeres falnedvességmérés. Tel.: +36-30-950-1306, 06-1-251-8684, www.falszigeteles.hu

Ha szeretnél a télből a tavaszba utazni, vár Izrael! Önkéntes munka Izraelben 2011. január 16-tól február 6-ig! Most akciós repülőjeggyel! Érdeklődni: Deutsch János, 06-20-233-8454, illetve lljano@freemail.hu

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu
Főszerkesztő:
Kardos Péter
Olvasószerkesztő:
Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos:
Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 3120 Ft
Külföldre 5760 Ft/év
USA és Izrael: 6240 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám:
11707024-22118480
OTP SWIFT kód:
(BIC) OTPVHUHB
IBAN:
HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(80)-444-444-es ingyenes zöldszámon.
Szedés: WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomtatás:

VESZPRÉMI NYOMDA ZRT.

ISSN 0133-1353

A Dohány utcai zsinagógával szemben, liftes házban tulajdonostól eladó egy közel 100 m²-es, III. emeleti, irodának, rendelőnek kitűnően alkalmas, 2 + 2 szoba hallos, teakonyhás, jó állapotú, nagypolgári lakás. Irányár: 34,9 millió Ft. Telefon: 06-30-282-6097, 06-30-290-4948, e-mail: boldizsarnoe-mi@gmail.com

KASTÉLYOK BERENDEZÉSEHEZ vásárolok nagyméretű, kisméretű festményeket, **EZÜSTTÁRGYAKAT**, 12 személyes evőeszközkészletet, cukordobozokat, gyertyatartókat, tálcákat stb., Kovács Margit, Gorka kerámiáit, herendi, meissenai, Zsolnay porcelánokat, régi álló, fali, asztali díszórákat, antik, barokk bútorokat, tabernákulumot, szekretert, reneszánsz dolgozószobát, bronz-, fa-, márványszobrokat (hibásakat is). Teljes hagyatéktért első vevőként a legmagasabb árat fizetem, **KÉSZPÉNZBEN.** Díjtalan kiszállítás, értékbecsles, vidékre is. **ÜZLET: I. KER. BATTHYÁNY U. 10. 201-6188, 06-20-323-4104,** kastelyberendezes@citromail.hu

Új lipótvárosi RE/MAX ingatlanroda várja tisztelt megbízóit ingatlan vétel-eladás-bérlés-kiadás szolgáltatásaival. Kapcsolatfelvétel: novella@remax.hu

OLVASÓI LEVÉL

Megmentőink emlékére

Édesapánkat, Ungár Jenőt 1943-ban hívták be munkaszolgálatra. Így a Népszínház utca 27.-ben lévő fotó-opatika üzletünket édesanyánk vezette tovább. Miután Pista öcsém 5, én pedig 8 éves voltam, hogy legyen velünk valaki, napközben, anyánk ezzel Vadás Évát, egy izraelita lányt bíztott meg.

Népszínház utcai közvetlen üzlet-szomszédunk a Gunda-cukrászda volt. Zoli bácsi és Bébi néni (Etelka) születésünk óta ismertek minket.

Apánk nagyon hiányzott, mi fel sem fogtuk, hogy mi történik körülöttünk, de amikor a nagymama a sárga csillagokat a ruháinkra felvarrta, és többé nem szállhattunk fel csak a villamos utolsó peronjára, így a „vezető bácsit” nem nézhettük, emiatt sokat sírtunk. Majd az események követték egymást, átköltözni a csillagos házba, az állandó kolompolások, parancsok! Innen vitték el anyánkat, az Óbudai téglagyárba, majd onnan gyalogmenetben Lichtenwörthbe. Nevelőnőnk, Éva, feltette minket, átment Budára Gundáékhoz, és kérte őket, valamelyik gyereket mentsék meg. Zoli bácsi azt válaszolta, hozza ide a két gyereket, a testvéreket nem lehet elválasztani egymástól! Bébi néni megmutatta új otthonunkat, kioktatott arra, hogy kell viselkedni, hova kell bújni, ha jön valaki, és az óvóhelyen azt kell mondanunk, hogy jászberényi menekült rokonok vagyunk. A házunkat lebombázták. Hónapokig tartó bujkálásunk alatt mindent elkövetek, hogy pótolják szüleinket, soha nem nélkülöztünk semmiben. Nagymamánkat Bébi néni Magdolna nevű nővére, aki apáca volt, bujtatta el Esztergomban. A felszabadulás után Éva hazavitt minket, a nagymama is épségben hazajött. Anyánk 36 kilósan, tetvesen, beteg, de hazajött. Édesapánk soha nem jött vissza.

Arról, hogy Izrael állam, megfelelő dokumentumok beadása után kiűnteti

Megbízható, precízen dolgozó nő, bejárónői munkát vállal. Telefon: 06-20-352-4872.

Üdüljön Budapest centrumában féláron. 00-36-20-935-4867.

Diplomakötés (aranyozás héber betűkkel), naptárkészítés, színes nyomtatás. Koós Erika +36-20-314-3131, tereznyomtat@gmail.com.

Antik csillárok javítása, vétele, eladása. 321-2972. Bp., Hevesi S. tér 3.

Keleti pályaudvar közelében a Thököly úton, 126 m²-es egyedi fűtésű, jó állapotban lévő, két külön bejáratú 3 1/2 szobás belvárosi lakás eladó. Irodának, rendelőnek, nagycsaládnak, befektetésnek kiváló. 06-70-384-5235.

Háztartásvezetést vállalok. Tel: 06-20-340-1553.

Rákóczi út elején csendes, egyszobás, összkomfortos lakás igényes turistáknak vagy hosszú távra kiadó. Tel./fax: 351-1615.

HÁZASSÁG

20 év tapasztalatával várom önt, amennyiben társra vágyik. Az emberi sorsok segítése, a társkeresés számomra hivatás. Nyugdíjasoknak kedvezmény. Elérhetőségeim: Györgyi aszszony, 326-5989, reggel 8–10-ig, este 20–22-ig. E-mail: gyorgyi1@viva-mail.hu

59 éves nő keresi komoly gondolkodású társát. Telefon: 06-20-340-1553.

azokat, akik embereket mentettek meg, csak 2003-ban szereztem tudomást. Az első beadvány valahol elvesztett, így 2007-ben újból beadtam a kérelmet, mert Gundáéknak köszönhetem a fiamat, Tamást, unokáimat Klaudiát, Barnabást, Benjámint, Rebekát és Dánielt! Pista testvérem pedig lányát, Esztert!

75 éves születésnapom előtt pár héttel jött meg az értesítés Izraelből, hogy Gundáék tettét elismerik!

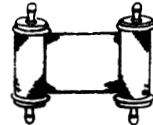
Nekem ez volt az igaz születésnap ajándék!

Köszönjük Zoli bácsi, Bébi néni és Éva! Megboldogult Szüleim nevében is!

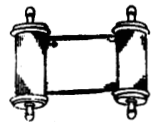
Ungár György

Megalakult a Duzsike

A Dunamenti Zsidó Kulturális Egyesület működési területén segíti, koordinálja, irányítja és szervezi a tagság társadalmi tevékenységét és népszerűsíti a zsidó kultúra értékeit. Céljai között szerepel: széles körű összefogással közösségi és imaház létrehozása több településen; holokausztmegemlékezések szervezése; kulturális rendezvények és programok szervezése; kapcsolat tartása és ápolása nemzetközi és hazai zsidó szervezetekkel; Duna menti településeken lévő zsidó emlékhelyek felkutatása és gondozása; a zsidó identitású ifjúsági és diák korosztály kulturális programjainak szervezése és támogatása; szociális és karitatív tevékenység szervezése; korosztályos klubok működtetése. Cím: 2030 Erd, Földmunkás u. 66.

IMADÓK

Templomok	Péntek este Dec. 17.	Szombat reggel Dec. 18.	Péntek este Dec. 24.	Szombat reggel Dec. 25.
Hősök	17.00	9.30	17.00	9.30
Frankel L. út 49.	17.30	10.00	17.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	15.45	9.30	15.50	9.30
Vasvári P. u. 5. (lubavicsi)	17.30	9.00	17.30	9.00
Thököly út 83.	17.30	9.00	17.30	9.00
Hunyadi tér 3.	15.30	9.00	15.30	9.00
Bethlen tér 2.	17.30	9.30	17.30	9.30
Nagyfaluvaros u. 4.	15.45	8.00	15.50	9.00
Rabbiképző-ORZSE (Békkocsis u. 2.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	15.45	8.00	15.45	8.00
Alma u. 2.	15.45	8.45	15.45	8.45
Kórház (Amerikai u. 53.)	16.00	7.30	16.00	7.30
Páva u. 39.	18.00	9.30	18.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	17.00	9.30	17.00	9.30
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	18.00	9.00	18.00	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00	15.50	9.00
Dessewffy u. 23.	15.45	9.00	15.50	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		8.45		8.45
Lauder iskola (Budakeszi út 48.)	18.00		18.00	
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	17.00		17.00	
Vidéken				
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	17.00		17.00	
Vác (Eötvös u. 3.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	17.00		17.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	17.00	9.00	17.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	15.40	8.00	15.40	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	15.40	8.00	15.40	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	17.00	8.00	17.00	8.00
Pécs (Füredi u. 1.)	17.30	10.30	17.30	10.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	17.00		17.00	
Szombathely	17.00		17.00	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	17.00		17.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	17.00		17.00	
Keszthely (Kossuth L. u. 20.)	17.00		17.00	

N A P T Á R

December 17. péntek	Tévét 10.	Gyertyagyújtás: 3.35
		Ászará bötévét böjt
December 18. szombat	Tévét 11.	Szombat kimenetele: 4.46
December 24. péntek	Tévét 17.	Gyertyagyújtás: 3.38
December 25. szombat	Tévét 18.	Szombat kimenetele: 4.50

Programajánlat

DECEMBER–JANUÁR

Budai Micve Klub
(II. Frankel Leó út 49.)

December 19. (vasárnap) 17.00: Vendégünk Michael Ben-Menachem.

Január 9. (vasárnap) 19.00: Zsidó magyar – magyar zsidó. Ungvári Tamás előadása.

Január 15. (szombat) 19.00: Ki tudjuk-e számolni, hogy hány éves a vendégünk? 1921. január 20-án született. Pataki Ferenc fejszámolóművésszel beszélget Garai Péter.

Január 23. (vasárnap) 19.00: Szabad egy táncra? Örökzöld dalamokat játszik Szirmai Zoltán. Tánc és csevegés jó társaságban.

Január 30. (vasárnap) 18.00: Az izraeli nagykövetség frankeles filmklubja. Ez alkalommal A világ végén balra c. filmet tekinthetik meg.

Állandó programjaink:

Hétfőnként (kivéve december 27-én!) **16.00 órátl** karbantartó torna csontritkulásos betegeknek.

Keddenként Breshit felnőttoktatás, előadó: dr. Balázs Gábor. Téma: A zsidó élet ciklusai és a zsidó hit alapjai.

Csütörtökönként (kivéve december 23-án és 30-án) **18.00 órátl** Frankel Baráti Kör. Csevegés, társasjáték, kártya, sakk. Várjuk új tagok jelentkezését!

Péntekenként zenés szombatfogadás és talmud-tóra oktatás gyermekek részére. A foglalkozást Ungár Judit talmud-tóra tanárnő és Földvári Gergő zongorista tartják. Információ: 06-30-508-5088.

Hírek, események röviden

– **Az Oneg Sabbát Klub** (1076 Bp., Szinva u. 1. fszt. 3., 5-ös kapucsgö) mindenkit szeretettel vár 2011. január 8-án, 18 órakor. Program: a Szombat újság jövője, az antiszemitizmus Európában. Vendég: Gadó János szerkesztő.

– **Csomós Róbert**, lapunk munkatársa elnyerte – akárcsak tavaly – a Honvédelmi Minisztérium és a Magyar Írószövetség közös pályázatának fődíját. Gratulálunk!

– **Prof. dr. emeritus Gergely Judith** (Debrecen) az elmúlt hónapban vette át gyémánt oklevelét a Szegedi Tudományegyetemen a Szent-Györgyi Napok ünnepi keretében.

– **Holokauszt Emlékközpont.**

Cím: Budapest IX., Páva utca 39. Nyitva: hétfő kivételével naponta 10–18 óra között. Telefon: (1) 455-33-33. Honlap: www.hdke.hu. E-mail: info@hdke.hu

– A Hunyadi téren december 24-én és 31-én 16 órakor kezdődik az istentisztelet.

Gázszerelés

• Gázberendezések, gázvezeték új szerelés hatósági engedéllyel
Időszaki kötelező ellenőrzése (2008. XL. tv. 89.§ [6])

• Vízóraszerelés

• Fűtésszerelés, fűdőszoba-felújítás

FRANK 1063 Budapest, Szív u. 28.

Tel.: (1) 331-5743, 06-30-932-3615

LAKÁS, ÉPÜLET FELÚJÍTÁSA

• Alpinista módon homlokzatjavítás, tetőfedés
• Festés, mázolás, tapétázás, csempézés
• Műszaki vezetés, árajánlat-készítés hitefeltételhez is

FRANK (alapítva: 1892/1972)

Tel./fax: (1) 331-5743

E-mail: frank1063@t-online.hu

Munkadíjból 5% kedvezmény!

Keresse a hírlap árusoknál és az Inmedio. Relay PÓNEM magazin boltokban! 225 Ft

Előfizetés: Pónem, 1242 Bp., Pf: 294, email: ponem@freemail.hu

AREJTŐ-SZTORI

Micve a mikve

Pap Vera: hogy lettem rituális felügyelő a Mikvében?

A Pesti Színházban nagy sikerrel játsszák *Hadal Galron* izraeli író „Mikve” című drámáját. A darab egyik főszereplője *Pap Vera*, aki *Shoshanát*, a mikve rituális felügyelőjét alakítja.

A Vígszínház öltözőjében beszélgettem a művésznővel a darabról, és a szerephez kötődő élményeiről, érzéseiről, az emberi kapcsolatokról, a közösség összetartó és kitaszító erejéről.

Először a középiskolás évek kerültek szóba: a kőbányai I. László (mai Szt. László) Gimnázium, amit a diákok csak Laci gimiként emlegettek, ide járt a csendes visszahúzódó lány, akiről senki nem gondolta, hogy színésznőnek készül. Ő ezt titokban tartotta.

Majd a színpadon eljátszotta a világirodalom klasszikus nő szerepeit, számos film és tv-játék főszerepét, tehetségét, művészi munkáját több kitüntetéssel, többek között Jászai Mari- és Erdemes Művész díjjal ismerték el.

Mindent eljátszott, amire egy színésznő vágyhat, de ebben a darabban egészen más közegbe, az ortodox zsidók világába csöppent.

Számomra a színpadon ő testesíti meg az igazi ortodox zsidó asszonyt, aki a végletekig ragaszkodik a vallás előírta szabályokhoz. Ő az engedelmes feleség, a gondos anya, a rituális fürdő szigorú felügyelője, aki tud a

zárt ajtók mögött zajló drámákról, de hallgat, s csak lelke mélyén lehet szolidáris asszonytársaival, és némán si-rathatja a közösségből kirekesztett lányát, aki szakít az évszázados hagyományokkal, s ezért „bűnhődnie” kell.

Kíváncsi voltam honnan merítette Pap Vera a szerep élethű eljátszásához szükséges nélkülözhetetlen ismereteit. Mert olyan átléssel játszott, hogy megjelenése, beszéde, mozdulatai elhitették velem, hogy ő Shoshana – egy bechoved asszony.

Elmesélte, hogy iskolás korában volt egy zsidó barátnője, akinek csodálta az édesanyját, látta, hogyan gondoskodik a gyerekeiről, hogyan tartja össze a családját, figyelte a mozdulatait, ismerte vallásos életét. Az ő alakja szolgált mintául a szerephez.

SPÁNN GÁBOR

Víz

Áldott emlékü édesanyám 1980 nyarán halt meg. Temetését követően - amíg lelki és fizikai állapotom engedte - 20 éven keresztül minden reggel kimentem hozzá a temetőbe. Egy negyedórát elbeszélgettem vele, és utána jöhetett a gályázás. A Kozma utcában sűrűn találkoztam egy idős úrral, aki mindig nagyot köszönt, én is köszöntem, de fogalmam sem volt, hogy kicsoda. Legfeljebb azt nyugtáztam, hogy minél idősebb valaki, annál otthonosabban mozog a temetőben. A 90-es években az egyik őszi főünnep előtt leszóltott. Elmondta, hogy engem évek óta figyel, látja hogy mennyire ragaszkodom a halottaimhoz, ezért nagyon tisztel és engedjem meg, hogy a közeli kisvendéglőben meghívjon ebédre. A meghívás körülményei kicsit Shakespeare drámára emlékeztettek, de úgy éreztem, hogy megsérteném az öregurat, ha nem fogadnám el meghívását. A közeli kisvendéglőben leültünk, és ő gálánsan rábökött az étlapra, rendeljek, amit csak akarok. Mivel több temető közelében is voltunk, úgy gondoltam itt időszzerű kacérkodni a halállal, és rendeltem egy brassói aprópecsenyét. Erről az ételről tudható, hogy igen sok vendéglőben jó esetben előző napi, spórolásbakknál előző heti pörkölt maradékokból készül. Vendéglátóm ebédjéhez rendelt egy üveg szódavizet is. Ott még eredeti, régi vágású üvegben szervírozták a nedűt. Mivel a brassói nem csak fokhagymás, de jó sós is volt, így nem csak az esetleges szalmonellát nem éreztem, de a szomjúság is rám tört. Gépiesen nyúltam a szódás üveghez, hogy töltsék egy pohárral. Az eddig udvariasan társalgó idős ember ekkor artikulatlan felülvöltött: ne nyúljon a vízemhez!

Látva megdöbbenésem az azon a szituáción, hogy valaki meghív egy komplit ebédre, de ha a szódájából akarok inni egy pohárral, azt személyes sértésnek veszi, magyarázni kezdett.

Tudja uram, én koncentrációs táborban voltam Auschwitzban, és mutatta is karján a tetovált számot. A mi lágerparancsnokunk tanult ember volt, nemcsak SS tiszt, de biológus is, maga mesélte, hogy Münchenben szerezte diplomáját. Éppen ezért ő nem pusztust, farkaskutyát, kitéstbe vezetett áramot használt a nevelésünkre, hanem rafináltabb módszert. Mindnyáján tudjuk, hogy az ember tovább bírja étel nélkül, mint ital hiányában. Nos, ez a mi parancsnokunk általában agyon sózott száraz kenyeret és marharépat etetett velünk, és utána mosolyogva közölte, hogy zsidó nála nem iszik.

A mohóbbja felfalt mindent, és utána üvöltött a vízhiánytól. Én fiatal voltam, jó erőben, és addig kúsztam másztam négykézláb a barakkok közt, míg megtaláltam a saját pocsolymát. Tulán ez is segített abban, hogy túléljem a poklot. Akkor és ott megfogadtam, hogy ha egyszer újra szabad ember leszek, azt eszem és iszom, amit csak akarok, mindennap több liter különféle vizet fogok meginni úgy, hogy soha többet nem adok belőle senkinek. Manapság egy nap megiszom 4-5 liter vizet. Ezt a szokásomat a felszabadulás óta, mint látja megtartottam, úgyhogy elnézést a kirohanásért, de rendeljen magának!

Ajándék ebédnek ne keresd a vizét, tartja kifordítva a népi bölcsesség, így külön rendeltem ásványvizet és félénken megpróbáltam meggyőzni az öregurat.

Megértem az ivás utáni olthatatlan vágyát, de uram! Ön már idős ember. Az a sok folyadék nem tiszta haszon, megterheli pl. a szívet, na meg a vesét is.

Talán csökkenteni kéne a mennyiséget...

Ezt már a háziorvosom is mondta, hogy 80-on fölül kell a folyadék, de nem ennyi. Szerinte ez egy betegség nálam, ezért elküldött egy agyturkászhoz. Az a lelki doktor többször megvizsgált és kijelentette, hogy nekem poszt....

Poszttraumas pszichózis van – egészítettem ki a mondanóját.

Úgy van, eltalálta uram! Maga szerint él még Magyarországon olyan bádogos, akinek ilyen flancos betegsége van? Szedtem mindenféle lelkesítő bogycót, és a múlt héten azt mondta a doktor, hogy gyógyult vagyok. Magát pedig azért szólítottam meg, mert lenne egy kérés. Mivel jócskán elmúltam 80, a vízivást sem bírom abbahagyni, mindenem beteg, úgyhogy valamibe előbb-utóbb meg kell halni. Látom uram, hogy ön tartja a zsidó hagyományokat (ekkor lelkiismeret-furdallással néztem a brassóira...) és mint elmondtam, naponta kijár édesanyja sírjához. Megmutatom hova fognak temetni a szüleim mellé. Ha ön ezután is kijön ilyen sűrűn a temetőbe, nagyon kérem, hogy ahányszor ideje engedi, jöjjön az én síromhoz, és öntsön rá több kannányi vizet!

Személyes tapasztalatokat is szereztek a színészek a mikve látogatás alkalmával, ahol az ott dolgozó rituális felügyelő elmagyarázta, mi történik ott, miért fontos a vallásos zsidók számára ez a hely. Kapott egy könyvet is, amit elolvasott, hogy megértse és bele tudja élni magát a mikve és az azt körülvevő hagyományok, törvények világába. E látogatás hatására kérte a színház fodrászát, hogy ugyanolyan parókát készítsen számára, mint amelyet a fürdő felügyelője viselt.

A darabban egyébként a szerző saját élete is megjelenik, hiszen ő is ortodox zsidó családból származik, de mivel színésznő akart lenni, a családja kitagadta, csakúgy, mint Shoshana lányát a közösség. Hadal Galron nem tudott, vagy nem akart teljesen szakítani a hagyományokkal, s mivel színésznőként pénteken is játszanie kellett volna, az írást választotta művészi elképzelései megvalósítására.

A drámában szereplő nyolc színésznő igazi közösséggé kovácsolódott a próbák során, minden előadás előtt szertartásosan összekapaszkodnak, és hitük szerint, vagy a maguk módján „imádkoznak” egymásért, a darab sikeréért – és ha pénteken játszanak, nem felejtik el megemlíteni Hadal Galron nevét, mert érte is játszanak azon az estén.

Pap Vera fontosnak érzi, hogy elmondja: boldogok voltak a társulat tagjai, hogy eljátszhatták ezt a darabot, csakúgy, mint a Hegedűs a háztetőn. Úgy gondolták, kell, hogy a közönség, a társadalom ismerje ezt a világot is, ahol a tradíciók mély gyökerekkel rendelkeznek. Mert borzasztó dolog a tudatlanság, ebből (is) fakad az antiszemitizmus, a gyűlöletkeltés, az emberi méltóság sárba tiprása.

Akik eljönnek megnézni az előadásokat, és nem zsidó emberek, valamit megértenek a kirekesztésből, hogyan viselkednek egymással az emberek egy zárt közösségen belül.

Láthatják, ami erőszak megjelenik a darabban, az független a vallástól, bárhol előfordulhat, legyen az keresztény vagy ateista, zsidó vagy muzulmán vallású közösség.

A színészet ember ember által közvetített ábrázolása, itt a nyolc nő teljesen egyéni sorsát bemutatva próbálták közelebb hozni a közönséghez a mikve sajátos világát.

Az a közönség, amelynek én is tagja voltam, azon az estén biztosan megértett valamit, mert percekig megrendülten tapsolt, szinte a görög drámák katarzisért idézve, sokan könnyezve ünnepelték a színészek fantasztikus játékát.

De könnyeztek, és megrendültek voltak maguk a szereplők is, ahogy Pap Vera fogalmazta meg saját érzéseit: erre a csodálatos szerepre készülő egész idegrendszerén át kell engednie Shoshana sorsát, bele kell élnie magát a férjét és vallása előírásait tisztelő nő életébe, a hitében megrendíthetetlen, de anyai érzéseiben szívememerkolően sebzett asszonyba, akinek el kell viselnie lánya kiközösítését, megbélyegzését.

Visszatérve a gyerekkori élményekhez, fontosnak tartotta megemlíteni, milyen jó világ volt akkor, társai között sosem volt téma a származásuk, vallási hovatartozásuk, tiszteltben tartották egymás ünnepeit, gond nélkül játszottak, tanultak, szórakoztak egy mindenkivel szolidáris, elfogadó és befogadó közösségben. Felnőttként meghatározó élménynek tartja zsidó barátnője meghívását fia bár micvájára. Nagy megtiszteltetésnek érezte, hogy egy ilyen fontos és bensőséges családi eseményen részt vehetett – kívülállóként.

Szívesen hallgattam volna még a művésznőt, de az ügyelő színpadra szólította.

Megakadályozva ezzel Pap Verát, hogy „mélyebben belemerítkezzen a MIKVÉBE”.

Bozzai Gábor

Evett az egész mispóche

„Zsidó” és kóser étkek a Gozsduban

Sóletben és jókedvben sem volt hiány az egyhetes Judafest Gasztronómiai Fesztiválon. Fél tucat vendéglő, étterem és legnevesebb kóser cukrászdák nyitottak standot a Gozsdu-udvarban. A haspárti vendégek ezúttal „házzról házra” járva kóstolgathatták a különféle sóletet. Akadt ahol kuglival, másutt apróra vágott libamellel, illetve marhaszeggyel kínálták az illatozó egytál-ételt. Az árak a feltétől függően 580 és 1280 Ft között változtak, de akadt, ahol készséggel adtak fél adagot is. A felsőkategóriás ár kicsit bizarnak tűnt, hiszen a vendégek fából ácsolt hosszú asztalokon, padon ülve, műanyag tányérokba, műanyag evőeszközzel fogyasztották az ételeket. Az alkalmi étlapokon a sóleten kívül hat-nyolc fogás szerepelt; többek között töltött káposzta, hagymás gombás jérceragu és hremzli.

A fiatalabb háziasszonyok egy része inkább a fagyasztott termékekre szavazott, hiszen egy kereskedő cég hűtőpultból árulta a mirelit falafelt, a pitát, és hozzá olyan izraeli kulináriákat, mint a halva vagy a humusz. A fesztivál a különleges ízek és ínycsiklandozó illatok közepette szellemi táplálékkal is szolgált. Igaz, a könyvkínálat ezúttal elsősorban a szakácskönyvekre koncentrált (*Bücher Iván* és *Váncsa István* legújabb kultúrtörténeti receptkönyvei mellett néhány korábbi siker: A zsidó háziasszony könyve, A kóser konyha stb. is felbukkant), de a Gólem Színház sátránál színházjegyeket árultak, ki nyitottak a Gozsdu-udvar galériái, és egy használaton kívüli helyiségben a Szentendrei Skanzen „Város és falu határán” című fotókiállításnak kamara-változata is otthonra talált. A tárlat korabeli fényképeken és tablókön mutat-ta be, milyen szerepet töltöttek be a zsidó gyárosok és kereskedők (a Herz, a Pick, a Zwack és a Kotányi család stb.) a magyar gazdasági életben.

A zsidó szervezeteknek (Hasomer Hacair, Bét Orim, Bálint Ház, Amerikai Alapítványi Iskola stb.) köszönhetőn a gyerekek az evés élvezetén kívül is találtak maguknak elfoglaltságot. Az arcfestéstől a kókuszgolyó készítésig, a kirakós játékoktól a „célbakostolásig” sokféle feladatot kipróbálhattak, sőt a legügyesebbek nyereményt is kaptak. A gyermekszínházi fesztivált népszerűsítő gólyalábasok ugyancsak feldobták a hangulatot. Az idősebb korosztályt a Gangszínház társulata és néhány tehetséges muzsikusszórakoztatta.

A Judafest Gasztronómiai Fesztivál sikerét az enyhe időjárás is segítette, de a közérzetjavító kellékek közül hiba lenne kihagyni a flódnikat, a pitéket, a feketekávékat, a kóser forralt bort vagy a krampampulit, a remek találkahelyet, vagyis a Gozsdu-udvart, ahol a főbbi is baseball sapkában smúzol az ismerősökkel, és a kávéházi törzsasztalt, amelynél a főkéntor is rágyújt egy pompás szivarra.

Rojkó A.